

*Universitat Rovira i Virgili
Departament de Filologia Catalana
Assignatura de Lingüística Romànica 2*

Societat i normalització lingüística al País Murcià

Joan M. Borràs i Comes

4t curs de Filologia Catalana
any acadèmic 2005-06

BREU CONTEXT SOBRE LA CODIFICACIÓ DE LA
LLENGUA MURCIANA, UN CURIÓS EXEMPLE DE
LA IMPORTÀNCIA DE LA LLENGUA EN LA
CONSTRUCCIÓ I REFORÇAMENT NACIONALS

Índex

1. LA IDENTITAT	4
1.1 PRIMERS MOTS	4
1.2 L'EIX MEDITERRANI I LA PENÍNSULA IBÈRICA.....	5
1.3 POSICIONAMENT EN EL MAPA DE NACIONS.....	6
1.4 AUTODETERMINACIÓ	9
1.5 LA POLÍTICA MURCIANISTA	11
1.6 ELS SÍMBOLS	12
2. LA LLENGUA	14
2.1 ORIGEN.....	14
2.2 EXTENSIÓ	15
2.3 TRETES.....	16
3. NORMALITZACIÓ	19
3.1 COORDENADES.....	19
3.2 ELEMENTS NECESSARIS	20
3.3 CONSEQÜÈNCIES	23
3.4 FRENS	26
4. Ús.....	28
4.1 EDICIONS TEXTUALS I AUDIOVISUALS	28
4.2 LITERATURA	29
4.3 MÚSICA.....	30
5. NORMATIVITZACIÓ.....	31
5.1 ORGANISME PRESCRIPTOR.....	31
5.2 PROCÉS DE CODIFICACIÓ.....	32
6. LEGISLACIÓ	34
6.1 MARC AUTONÒMIC MURCIÀ	34
6.2 MARC ESTATAL I ALTRES MARCS AUTONÒMICS.....	34
6.3 PROPOSTES DE REFORMA	36
7. CONCLUSIONS	39
8. ANNEXOS.....	43
9. BIBLIOGRAFIA	58

1. La identitat

1.1 PRIMERS MOTS

El diccionari de la Real Acadèmia Espanyola defineix *identidad* —en la segona accepció— com a «conjunto de rasgos propios [...] de una colectividad que los caracterizan frente a los demás». Només amb aquesta senzilla explicació ja podem extraure unes quantes paraules clau amb què bastir el nostre estudi: *conjunt de trets*, *col·lectivitat*, *singularització*, etc. I és en aquest punt en què també s'ha de considerar la voluntat de les persones, i és que els trets d'una societat es poden instrumentalitzar per fer-la més diferent d'una altra.

A l'hora de definir Múrcia molts cops s'ha fet partint de trets que diuen allò que no és, enmig de tres visions socials prou conegudes —i internament promocionades— com són la castellana, la valenciana i l'andalusa. En aquesta línia, José M. Jover va dir

que ya no es Mancha, porque la Mancha ha terminado en Hellín; que ya no es Valencia, porque Valencia termina en el Segura; que no es Andalucía [...] porque un vacío de población, la frontera natural por excelencia, ha venido a subrayar la distancia existente entre el obvio andalucismo de Almería y ese otro trozo de España demasiado impregnado por lo levantino para ser andaluz

I el que s'ha de buscar és, evidentment, allò que sí que és, i en la cerca d'aquests factors opera el que s'anomena *autodeterminació* —i paraules relacionades. Destriar-ne el sentimentalisme sobrant o negociar la voluntat imperial de la comunitat cràtica, entre d'altres obligacions, són sempre tasques feixugues.

Aquesta particularitat es vessa en un territori, es reflecteix en un nom genèric —i d'altres símbols— i es construeix a partir de tota una sèrie de trets etnogràfics, històrics, lingüístics, etc. Per tant, en el moment de parlar d'un país s'han d'emprar dos verbs: *ser* i *fer*.

Canviar la història és impossible; canviar la llengua es podria fer, però igualment seria un fet artificial, puix tots naixem amb una llengua mare; les maneres d'adaptar-se la persona al territori (gastronomia, arquitectura o dret) també hi són allí, d'alguna manera, amb anterioritat al naixement d'un país. Tanmateix, són els processos d'associació, d'intercanvi, de comerç —en els quals ja opera la intencionalitat de l'usuari—, en un marc geofísic determinat, els qui acaben configurant l'extensió del territori, els qui desemboquen en la constitució de capitals en els llocs de trobada i els qui fan possible, a la llarga, la determinació d'un nom i d'uns símbols.

1.2 L'EIX MEDITERRANI I LA PENÍNSULA IBÈRICA

Són la mar Mediterrània i la Península Ibèrica els dos marcs físics més importants per a la definició territorial de la identitat murciana. Avui dia, a més, tot el territori murcià — encara que dividit internament— es troba dins d'un ens administratiu més gran: Espanya, i es podria concloure prèviament que és per això —i per la molt feble nacionalització encara— que aquest país en molts d'aspectes se sent tan espanyol ahora que murcià.

Annex I

Ho situem, sí, però encara manca delimitar-ho bé. Els límits polítics —actuals o anteriors— varien i no s'ajusten als fluxos reals de migració social i és a partir de barreres naturals com les conques fluvials mediterrànies que hem de fonamentar el nostre estudi. En aquest sentit, és cabdal la importància del riu Segura, vertader eix del país murcià.

No en tindrem prou, però, amb la geofísica per acabar de definir el territori del país. Necessitarem d'altres recursos, com ara el coneixement de la submissió d'uns territoris als altres, una informació que ens solucionarà problemes d'adscripció com els de la conca del Vinalopó (les aigües de la qual no drenen de forma natural, avui dia, ni a la mar ni a cap altre riu), el nord (en què transcorre pràcticament una plana que dona inici a la Meseta) o la costa (on es formen moltes altres unitats geofísiques no unides a la del Segura sinó per proximitat).

Per aquest motiu cal revisar, almenys bàsicament, la història de l'ordenació territorial i les divisions administratives del país murcià. Abans de passar a fer-ho, tres cites serviran d'introducció general:

Fátima Sánchez Galindo, professora titular de Geografia de la Universitat de Múrcia:

Al estudiar los actuales límites de la Comunidad Autónoma de la Región de Murcia, desde un principio se aprecia con claridad, cómo a través de los distintos momentos históricos de la misma, y dentro de una constante político-administrativa por parte del poder central, esta comunidad se encuentra en la actualidad mermada en sus límites, tanto históricos como culturales, coincidiendo actualmente con los límites de la provincia de Murcia, que tuvieron su origen en la división que se llevó a cabo en 1833 por Francisco Javier de Burgos, Ministro de Fomento de Fernando VII. Hay en ello un desprecio a las delimitaciones impuestas por la Historia, una ignorancia del área real de influencia de los grandes núcleos urbanos regionales, que supera en algunas zonas los límites regionales, y el fraccionamiento en cuatro espacios regionales distintos de una clara unidad natural: la Cuenca del Segura.

Daniel Cremades Cerdán, hidròleg:

Sin afanes expansionistas ni anexionistas, Murcia no debe renunciar a lo que es murciano.

Anselmo Carretero y Jiménez, enginyer industrial i historiador:

Los territorios mal colocados, es decir, sacados de su grupo nacional para agregarlos a otro inadecuado, muestran tendencia a conservar las cualidades de su nacionalidad original, aun en el caso de que la colocación artificiosa sea halagüeñamente aceptada.

Els límits del Regne de Múrcia sofriren modificacions importants a partir de la conquesta cristiana; les primeres, per les necessitats d'equilibri polític entre Castella i Aragó, com ara la segregació de la zona d'Oriola o de Villena, que avui pertanyen a la província d'Alacant. Tanmateix, no tot han sigut pèrdues, ja que per un temps va obtenir jurisdicció sobre altres zones, ja siga sobre la població de Cabdet o, fins i tot, sobre la totalitat del territori de la província d'Albacete durant un parell de segles.

Annex 2

En el procés autonomista Albacete va optar per unir-se a la resta de províncies de la Manxa, amb les quals geogràficament i poblacionalment l'unien més raons. Amb això, i vist que no podien fructificar les pretensions murcianes de recuperar cap altre territori limítrof (com ara els Vélez, la Vega Baixa o l'Alt Segura) perquè tocar els límits provincials era com si fos pecat, i ara també, l'entitat que en va resultar era més murciana que mai, per sort o per desgràcia, i amb la major part de la població, poder i recursos concentrats a la seua capital.

Com a conclusió de diferents estudis, Adolfo Durán (1989) presenta l'extensió del que ell anomena Gran Murcia (en definitiva, el que podem anomenar País Murcià).

Annexos 3 i 4

1.3 POSICIONAMENT EN EL MAPA DE NACIONS

No es pot negar que en l'actualitat a part d'haver-hi un mapa d'Estats i de les diferents fragmentacions territorials que fan o deixen fer existeix un mapa de nacions, no sempre al gust de tothom —i què hem d'esperar?—, que juga un paper important en les vides dels habitants dels territoris, pel que fa a les xarxes de mobilitat o l'estructura del sistema sanitari, per exemple. A banda d'això, tot plegat condiciona la resposta a formular-nos quina és la nostra pàtria, i en això hi pot haver nacionalisme, separatisme, regionalisme *feliz* o, fins i tot, guerres de veritat.

Qui és nacionalista rebutja el passotisme interior i l'opressió exterior. Amb això, no hi ha molta gent que es moga si és per simple nostàlgia de temps passats millors —i menys en l'actualitat, en què la febre de l'estat del benestar és capaç d'adormir a bona part de la població (de la qual només se'n salven, a la llarga, quatre ecologistes, quatre intel·lectuals i quatre que seran capaços de veure que el benestar no l'han aconseguit per cap banda).

L'autodeterminació d'un poble, per tant, no pot agradar mai a tothom, i en el cas murcià no es pot esperar cap excepció.

Deixant a banda els blaus, aquells que pugnen per una Espanya indivisible fruit de la ignorància de les diferents realitats particulars actuals i històriques, hi ha aquells altres que, encara que no veuen les coses des de la capital de l'Estat, poca coneixença tenen d'aquelles zones que ocupen la perifèria de les suposades “nacions” que diuen defensar. Les perifèries no tenen poder i, per tant, tenen la boca pràcticament segellada —i en molts de casos, malauradament, aquestes nacions només són reflex de la voluntat de les altres capitals *de facto* d'un Estat que creuen poder administrar el seu propi.

En aquestes zones hi ha pobles i, si bé ells s'estructuren de dalt a baix —i prou bé, perquè avui dia la major part de la població ha estat escolaritzada—, existeixen sempre unes capitals, i el fet que algú obtinga un poder sempre significa que algú altre el perda.

En aquest sentit, la gent d'Andalusia que la defensa com a nació en veuria imputada una part: els Vélez; però els Vélez —a banda de l'escàs capital que poden generar—, encara que no van formar mai part del Regne de Múrcia, estan lligats a tota la terra del Segura, una terra purament mediterrània, i és que en aquest sentit també hem d'entendre la dualitat del país andalús: d'una banda, articulat entorn del riu Guadalquivir i, de l'altra, incloent les vessants mediterrànies de més al sud de la Península Ibèrica.

Pel que fa a Castella hem de ser coneixedors, abans que res, de la dualitat nacionalista que s'hi dona. Els uns, “imperialistes de rang mitjà” (que consideren la particularitat d'Andalusia), veurien com es perdria la sortida a la Mediterrània per la qual tant de temps es va lluitar; els altres, nacionalistes més estrictament castellans només inclouen en els seus plantejaments fins a la província d'Albacete, la qual cosa fa pensar que no s'oposarien ni tindrien res a dir davant d'una proposta com aquesta.

Els Països Catalans veurien imputada bona part de l'actual província d'Alacant. Però el murcianisme respecta prou bé els límits lingüístics i decideix incloure en el seu projecte només dos regions catalanoparlants: el Carxe i Guardamar —si partissin d'un criteri estrictament geofísic, podrien, fins i tot, “demanar” perfectament els municipis del

Pinós, l'Alguenya, Fondó dels Frares i Crevillent; així com els no catalanòfons Sant Isidre i Sant Fulgenci.

Annexos 5 i 6

Els límits nacionals que defensa el valencianisme secessionista (entès com a ideologia nacionalista valenciana i no com a mer espanyolisme blaver) es corresponen en bona mesura amb els del Regne de València; per la qual cosa, a banda de veure imputada la part d'Oriola i el Carxe (que no s'estan de demanar —no fos cas que es “catalanitzés” la zona), també sentirien que perden Cabdet (en castellà, *Caudete*), municipi que pertanyia al Regne de València com a enclavament¹ però que no pertany a l'actual Comunitat Valenciana.

Tant per als blavers com per als pancatalanistes —com per a tothom en general si no és d'allà—, la “paternitat” de Villena i la zona contigua de la comarca de l'Alt Vinalopó és ben discutible; revisant la història sabrem de l'existència del marquesat de Villena, parlant del qual ens podríem estendre unes quantes ratlles més.

En darrera instància, si queda algun aragonesista imperialista de ben segur que obriria els braços a la inclusió d'aquest país dins del seu particular projecte d'Estat.²

En resum, podem acceptar com a criteri el de “com més dividim a Espanya, millor”, però seria millor encara que en qualsevol cas no es complís el “de fora vindran i de casa ens trauran” i que fos des dels mateixos pobles des d'on es decidís per quin camí anar.

Amb tot, el pancatalanisme pot fer amb Múrcia el que l'espanyolisme més prudent ha fet secularment amb València: el “divideix i venceràs”; i pot considerar, d'aquesta manera, que qualsevol crispació al si d'Espanya comportarà un factor positiu per al procés de secessió de la comunitat catalana.

Mentrestant potser se seguirà ignorant —al favor de qui?— que la defensa d'una Corona d'Aragó enlloc d'uns Països Catalans (1) incrementaria el procés d'integració de València i de la seua dualitat territorial, (2) la gent de la Ribagorça i el Cinca no tindrien res a dir en contra perquè ocuparien una posició central i (3) Múrcia podria tornar a ser la cruïlla de pobles mediterranis que l'espanyolisme li ha impedit ser. La idea de la Corona, tanmateix, no sembla espantar a gaire gent perquè se la té com a utòpica; però

1 Un enclavament és un territori que pertany políticament a una entitat política però que està rodejat per una altra.

2 De fet, com es veurà més endavant, la RAE considera el murcià com un dialecte de l'aragonès.

el concepte d'euroregió, en canvi, sí que provoca tota una sèrie de temors, calfreds ben comparables al conegut procés de segregació d'Euskalherria.³

1.4 AUTODETERMINACIÓ

Al país murcià li manca un bon debat sobre el seu futur; la visió interna encara ha de decidir qui és, què vol i com ho vol. Es tractaria de definir la situació ideal del país.

Els esforços del Govern Central a la Regió de Múrcia han sigut només per potenciar l'anomenat *eix de Castella*, per afavorir el posicionament de Madrid. La resta d'objectius més intrínsecament murcians han romàs en meres promeses.

L'arribada al poder de Pasqual Maragall va posar damunt la taula el debat sobre una euroregió que comprendria el sud de França, Catalunya, Aragó, les Balears, València i, en principi, Múrcia (i, en l'actualitat, cap d'aquestes dos darreres). Però l'eix Barcelona-Múrcia no té res de nou; ja a la Transició les seues respectives autonomies signaven un pacte de col·laboració —posteriorment declarat inconstitucional— que va ajudar a dur a terme projectes d'àmbit mediterrani com l'autopista A-7.

Múrcia ja coneix el model de l'*eix de Castella* que es lidera des de Madrid, i no pot oblidar que és un país mediterrani i que en els àmbits econòmic i empresarial s'assimila als valencians, principatins i balears. L'associació Jarique recull aquesta visió:

Cualquiera sin demasiados conocimientos de geografía económica o estructura económica es capaz de percibir que nuestro tejido económico es similar, por concepto, al de estos territorios, y muy lejano, aunque estén más cerca en distancia, del enfoque empresarial de nuestros vecinos andaluces y manchegos. Así, por ejemplo, cualquier viajero que entre en nuestro país por la A-92 comprende fácilmente, al ver desde lo alto el Valle del Guadalentín, que se encuentra ante una realidad económica muy diferente de la que ha estado viendo en los últimos cientos de kilómetros.

I podria estendre'm molt més parlant del mateix tema, però trobo més interessant, en canvi, baixar a veure què diu la gent “del carrer”. I com a exemple cito aquest discurs que un paísà publica a Internet:

Murcia es una tierra que quiere ser dueña de su futuro sin manejos desde otras partes, tener mayor autogobierno, y desarrollarse colaborando con los pueblos hermanos de la Península, realizando la identidad murciana. Soy nacionalista murciano simplemente porque el “orgullo nacional” que un italiano o un francés puede sentir por los símbolos nacionales de su país —bandera, tradiciones, lengua— lo siento yo por los símbolos de

3 Sobre aquesta idea es pot llegir l'article d'opinió de Joan F. Mira, “Corona, euroregió”, al diari *Avui* del 13 de setembre de 2003.

Murcia. No somos un país que llora, sino un país que trabaja. Tenemos tanta historia como Euskal Herria o Cataluña (de hecho fuimos independientes del Gobierno de Madrid durante seis meses a través del Cantón Murciano que se produjo en Cartagena el 12 de julio de 1873 y que estaba encabezado por Antonete Gálvez), en cambio, en lo que a autonomía se refiere estamos a la cola. En este Estado está claro que el que no llora no mama y se discrimina sin miramientos a unos territorios respecto de otros. Los nacionalistas murcianos solo queremos lo mejor para nuestra tierra. [...]

Però la falta de respecte i la intolerància arriba a qualsevol àmbit, i a la mateixa xarxa — que representa gairebé l'únic lloc on el murcianisme pot fer sentir la seua veu— s'arriben a llegir comentaris com el següent, i que em disculpen la vulgaritat.

Este foro es un tanto gracioso/penoso... mira que inventarse un supuesto nacionalismo murciano jajajjaaj [...] Un poquito de cultura antes de avanzarse en reivindicaciones no vendría mal. Ya que imitáis a otros nacionalismos periféricos, al menos hacedlo bien, y aprended a escribir medianamente bien. [...]

Aunque para colmo de los colmos, esa bandera que os habéis inventado poniéndole una cruz blanca y una estrella... ¿Qué significa eso? ¿La cruz blanca es porque la ikurriña la lleva y os mola? ¿La estrellita es porque los nacionalistas catalanes y gallegos le colocan estrellas de 5 puntas a sus enseñas nacionalistas? Ya que os inventáis la chorrada ésta del nacionalismo murciano, al menos sed originales [...].

Hasta pronto, zagales, y cuando tengáis algo más sólido y que no se caiga por su propio peso a lo mejor hasta os apoyo. :D

Sinceramente esto del “País Murciano” me produce risa, pero vamos, más entretenido y mejor dedicarle vuestro tiempo a construir teorías de corte revisionista sobre el “murcianismo nacional” que romper cabinas y quemar cajeros...

Més enllà dels defectes de la Transició —que en certa manera comparteixen amb el país valencià— i del que alguns anomenen *marbellosi quística*, hi ha escrits com aquest darrer que no fan sinó deixar de pedra a qui té una mica de sentit comú.

No es pot negar en l'actualitat, per tant, que hi ha sectors de l'anomenada *Comunidad Autónoma de la Región de Murcia* que no s'estan d'identificar el seu clàssic regionalisme en nacionalisme, sense cap tipus de vergonya, i alhora s'alcen veus dient, per exemple, que «el término *región* es realmente restrictivo para el desarrollo de un territorio autogobernado y hace gala de una impersonalidad que no es propia del País Murciano».

Es pot afirmar, per tant, que Múrcia ha obert —i si no ho està fent— el seu camí de realització nacional, la qual cosa ajudarà, almenys, a que unes quantes persones més siguin conscients que l'Estat espanyol clama per ser articulat tal com el que és, plurinacional.

1.5 LA POLÍTICA MURCIANISTA

Una de les característiques principals de l'associacionisme murcià és el fort localisme, un sentiment que molts cops dificulta la conducció cap a la raó de ser entesos com a regió-país. L'associació Jarique diu unes quantes coses al respecte:

Pensar que querer y defender nuestra identidad [...] es «ser centralista de la ciudad y la huerta de Murcia» o «pretender extender el huertanismo y el panochismo de los barrigas verdes» [...] es síntoma de un desconocimiento profundo sobre las propias tradiciones y costumbres de cada pueblo, ciudad o comarca respectiva [...].

Debilitar, por tanto, el localismo centralista y absorbente de los grandes municipios de nuestra Comunidad mediante la creación de reducidos municipios, en el ejercicio de una política valiente y decidida de descentralización administrativa que favoreciera el bienestar de los ciudadanos, la calidad de los servicios públicos y el desarrollo económico de muchas pedanías [...] hasta ahora secularmente discriminadas por los grandes Ayuntamientos a los que pertenecen, sería a la vez una manera de aproximarnos a la media estatal de habitantes por municipio y, por otro lado, reforzaría nuestra identidad regional como Pueblo Histórico que somos, dejando de ser así un sonrojante guirigay de pueblos y ciudades hermanas, pero peleadas entre sí. Así seríamos capaces de reivindicar con una voz común, unida y fuerte en Madrid cuanto convenga a los ciudadanos de nuestra tierra y sin que regionalismo murciano equivalga en su connotación —ha de entenderse de una vez por todas, y no como el localista enfermizo alega en su afán malévolo— a nacionalismo excluyente o separatista.

Postures, postures i més postures, i aquesta és la mateixa conclusió que traïem quan ens assabentem que hi ha sobre una cinquantena de partits polítics independents que operen des de Múrcia, i ara n'anomenem alguns.

El *Partido Cantonal* (1977) va concórrer com alternativa regionalista a les eleccions de 1983.

El *Partido del País de Murcia* (1982) es va definir com «democrático, murcianísimo y nacionalista, en la línea de los partidos nacionalistas de Cataluña y País Vasco». En la presentació els seus promotors van manifestar: «Nosotros hablamos siempre de Patria, pero esto no es incompatible con un país murciano de pujanza económica, integrado en un Estado federal».

El *Partido Murcianista Regional* (1990) va ser promogut per un antic dirigent d'UCD, el qual va assumir el sentit popular de crear un grup representatiu dels qui propugnaven "l'autèntica entitat de la Regió Murciana", sense haver d'adscriure's a la força als partits coneguts i amb seus centralitzades a nivell estatal. Entre les finalitats fonamentals es trobava la potenciació del desenvolupament equilibrat de la regió murciana dins del conjunt espanyol, recuperant el sentit històric del Regne de Múrcia, i reivindicant l'assumpció de totes les competències autonòmiques previstes a la Constitució.

Nueva Región (1993) va ser format per militants del *Partido Murcianista Regional* quan el president d'aquest altre partit va decidir autoritàriament i polèmicament no concórrer a les eleccions autonòmiques i municipals de 1995. Tenia un caràcter més nacionalista que l'altra formació i entre els seus objectius hi havia l'actualització dels límits territorials de la comunitat autònoma i la revisió del procés autonòmic.

El *Movimiento Independiente Regional* (desembre de 2004) ha estat format per tres formacions polítiques de San Javier, Torre Pacheco i Cartagena per presentar “una alternativa regional als partits nacionals”. Defensen l'augment de la participació ciutadana, el repartiment equitatiu del pressupost regional i la descentralització administrativa amb la creació de comarques, tal com es recull en l'Estatut d'Autonomia.

Possiblement hi ha a la vista una segona Transició. Les generacions que no van viure la primera obliguen a donar respostes de futur; amb el model territorial i les regles que resulten de les reformes estatutàries es juguen els pròxims trenta anys.

Però Múrcia pot rellegir la història de la manera que més li interessi. Justo García Soriano, en una conferència que faria el 1920, comentaria el següent:

Sobre el primitivo elemento autóctono, muy diluido ya en el largo trasiego de razas diversas, que moraron aquí y por aquí trashumaron, y sobre el gran sedimento árabe que en nuestro país quedó a raíz de su reconquista, los castellanos y los catalanes y aragoneses, las dos corrientes más vitales de la raza hispana, aquí confluyeron y se fusionaron, y de esta fusión resultó, con su vario carácter, nuestro actual pueblo levantino. Cada uno de estos distintos elementos dejó algo de su alma y de su sello personal en nosotros: la vehemencia pasional de los hijos del desierto, la austeridad viril de Castilla, la noble y ruda franqueza y la tenacidad férrea de Aragón y Cataluña: la sangre altiva y generosa de Rodrigo Díaz de Vivar con la indómita y bravía de los almogávares catalanes y aragoneses. Por eso la característica de nuestra región es como una síntesis y compendio de todas las virtudes y todos los vicios nacionales, y somos, en este sentido, el país más representativo de España.

Cal destacar especialment la voluntat de molts grups de Cartagena de convertir la seua àrea d'influència en una força política autònoma de la de Múrcia. Una de les associacions que més està treballant en aquest sentit en l'actualitat és el *Movimiento Ciudadano de Cartagena*.

1.6 ELS SÍMBOLS

Sobre l'escut, hi ha la confusió que portà en un primer moment en no existir-ne un de diferent per al Regne i la Ciutat (i millor no parlar de la bandera de València). Pel que fa

a la bandera, n'hi ha d'històrica, de regionalista o de nacionalista, i d'aquesta darrera tantes propostes com es desitgen. Quant a l'himne, avui dia només hi ha algunes propostes.

Annex 7

En el marc dels símbols, el nom de Múrcia juga un paper singular, sobretot pel que fa a l'ambigüitat que aporta entre regne, ciutat, país o nació, comunitat autònoma o regió, província... Vull, únicament, citar José M. Jover —novament— en la seua obra *La autonomía de Murcia*:

La identificación del nombre de una región o Estado con el de su capital es circunstancia propicia a malentendidos y a reacciones contradictorias [...] entre los ciudadanos; es muy posible que si los leridanos tuvieran que llamarse genéricamente barceloneses, [...] la coherencia regional no fuera tan consistente como lo es actualmente en Cataluña [...]. Si no falla mi memoria, creo que ninguno de los Estados Unidos lleva el nombre de su respectiva capital; igual observación cabe hacer con los Estados alemanes (con la excepción de las clásicas “ciudades libres” de la tradición imperial, como Hamburgo o Bremen) e incluso con la toponimia de los departamentos franceses. En cuanto a España se refiere, sólo Valencia comparte con Murcia la identidad toponímica entre la región y su capital. Pero, repitémoslo por última vez, en el reino de Valencia no se ha dado esa otra circunstancia fronteriza ni la tradición centrífuga constitutiva del reino de Murcia.

En el caso de nuestra Región, la identidad toponímica —y, consiguientemente, la ambigüedad gentilicia— entre región y capital puede haberse manifestado nociva, a mi manera de ver, en dos niveles de esa sensibilidad social que respalda y consolida lo que he llamado antes conciencia de comunidad. Por una parte, la identidad de topónimos ha podido alimentar en la conciencia [...] de los murcianos de la capital cierta tendencia a identificar la ciudad de Murcia [...] con el reino o la región que lleva su mismo nombre. Identificación de la parte con el todo [...] que quizá pueda contribuir a explicar la sorprendente indiferencia con que se ha presenciado desde la capital del reino la secular desintegración de este último, difícilmente imaginable en otras regiones.

2. La llengua

2.1 ORIGEN

Els diferents pobles que s'han anat assentant al llarg de la història a la conca del Segura han configurat la varietat lingüística murciana. Per a la consecució d'una mínima uniformitat lingüística ha estat necessària, en tot cas, una representació prou important en el si del poder polític; per aquesta mateixa raó, als murcians els agrada partir, en el seu discurs històric, de la província romana *Carthaginense*, seguint per la bizantina *Oròspeda*, la visigòtica *Aurariola* i, sobretot, la *cora de Todmir* sota la dominació musulmana. Justo García, al seu *Vocabulario del dialecto murciano* (1932), ja escriu sobre aquesta forma de govern:

Este Reino, que desde sus comienzos fue el único en gozar de autonomía dentro de Al-Andalus, conservó su habla dialectal latina que constituyó después en los mozárabes murcianos y hasta el siglo XIII la *latinia* o “Aljamía del Oriente del Andalus”, una lengua romance plagada de arabismos. Durante cinco siglos se mantuvo más o menos viva dicha lengua, lo que contribuyó a incorporar la tradición lingüística indígena del reino a los nuevos conquistadores.

Annexos 8 i 9

Per tant, hem de considerar que a la parla murciana hi haurà uns quants mossarabismes, la introducció dels quals es trobarà frenada per la conquesta cristiana de les corones de Castella i d'Aragó. Així, des de l'any 1243, els molts castellans, aragonesos i catalans que van anar a repoblar el país, aviat van ocasionar que s'anés creant una singular base lingüística —potser amb l'ajuda d'algun tipus de romanç mossàrab que hi podria romandre.

Els religiosos aragonesos va ser els primers que van anar a predicar a aquestes terres. El text romanç més antic que es coneix data de finals d'agost de 1244 i està en aragonès. Aquesta influència aragonesa és visible, i s'entén en la mesura que es reconeix a la nació aragonesa la funció de cruïlla entre castellans i catalans, tal com d'alguna manera ho és Múrcia.

Aquesta superposició de pobles, amb característiques lingüístiques peculiars, dins d'aquestes fronteres va fer que sorgís la llengua murciana: substrat mossàrab, gramàtica castellana, lèxic marcadament aragonès i diversos elements de pronunciació catalans; mestissatge.

Totes aquestes característiques s'han anat mantenint en les zones rurals; però amb la generalització de l'ensenyament en castellà, la influència dels mitjans de comunicació de masses i, en definitiva, la reducció de l'aïllament de la comunitat, s'ha anat provocant que el seu ús es reduïska i que es tendisca a un castellà normatiu.

J. Hernández i J. Jiménez (2003) presenten una breu ressenya d'aquesta "desmurcianització" del llenguatge:

In 1768, Charles III decreed that the Castilian language was to be used officially throughout the kingdom both in administration and education. [...] this superimposition of Castilian Spanish was part of the project of nation-building in the twentieth century, during the Franco dictatorial regime (1939-1975), [...] the use of any non-Castilian language was heavily suppressed and prohibited from public use. Since Franco's death in 1975, [...]. A consequence of the political, administrative and even social changes based on the claims of historical nationalism is an increase in the use and official status of the 'historic' local varieties. The recognition [...] provided an impetus for the development of pluralistic educational policies in those 'historic' regions where more than one native language variety was used.

La qual cosa no va passar a Múrcia; fins i tot el País Valencià ha tingut un procés de transició a la democràcia qualificat de segona categoria. I en el cas que ens toca, segons de quina teoria lingüística es tracte, el murcià és un dialecte amb un considerable substrat aragonès i català o, segons unes altres teories, una llengua iberoromànica independent, el substrat principal de la qual és el castellà; hi ha qui promou una política de continuïtat i hi ha qui decideix rompre l'estat de provincialisme i pugnar per aconseguir una Múrcia murciana, mai castellana i, en uns pocs d'altres, ni tan sols espanyola.

La Real Acadèmia Espanyola considera el murcià com un dialecte procedent de l'aragonès, mentre per l'Institut d'Estudis Catalans i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua és un dialecte de transició entre el valencià i el castellà. Des d'una altra postura, l'Ajuntaera [pa la plática, el esturrie y'el escarculle la llengua murciana] és la principal entitat cultural murciana que defensa l'autonomia filològica del murcià com a llengua.

2.2 EXTENSIÓ

Els més nacionalistes afirmen que en el país murcià conflueixen tres llengües i que només una d'elles —el castellà— és oficial; que les altres dos —el murcià i el català/valencià— estan mancades de reconeixement/protecció i tenen la normalització pendent.

Si partim d'aquesta visió hi hauria dos territoris amb llengua pròpia —d'una banda, el Carxe i Guardamar; de l'altra, la resta de territoris— que compartirien la imposició d'una llengua forana, la llengua dels castellans.

Des d'una altra òptica, evident, trobaríem: d'una banda, uns territoris amb un predomini lingüístic català/valencià i, de l'altra, uns altres de predomini lingüístic castellà o, millor dir en aquest cas, espanyol; però com que no hi ha límits lingüístics que fiten amb precisió on comença o acaba una llengua, caldrà fer una sèrie d'apreciacions.

El que hi ha a Múrcia són unes àrees d'influxos mutus que en la majoria de les vegades han donat com a resultat llengües intermèdies o dialectes més o menys allunyats de la llengua “correcta”. Gairebé per norma general, aquests sistemes lingüístics no disposen de literatura escrita ni d'una normativa comuna per a l'escriptura, amb la qual cosa corren el risc de ser arraconats per la llengua dominant, generalment millor estructurada i amb una reglamentació oficial per ser emprada.

De la mateixa manera que les isoglosses són imaginàries —i no tallen llengües o varietats, a la pràctica, sinó certs trets que aquestes comparteixen—, és a dir, si les varietats lingüístiques són impossibles de delimitar, és pràcticament impossible que les divisions administratives s'atenyen als seus límits. Així, podem afirmar, partint dels trets lingüístics que ens ofereixen els seus parlants, que el murcià es parla, a banda d'a la regió de Múrcia, en un seguit de zones limítrofes que pertanyen a les demarcacions d'Alacant, Albacete, Jaen, Granada i Almeria.

Sobre aquest aspecte de l'extensió del murcià l'Ajuntaera també es pronuncia i ofereix al seu web (llenguamaere.com) un mapa en què també hi figura una divisió dialectal.

Annex 10

F. Gómez (1999) diu:

[...] la frontera oriental [...] está perfectamente delimitado por el valenciano [...]. Pero en las bandas noroccidental y meridional, los límites con el manchego y el andaluz están muy difuminados. Como una cuña entre el reino de Aragón y el de Castilla, estuvo situado el señorío o marquesado de Villena con cierta autonomía feudal, pero más vinculado a Castilla. De este hecho histórico dimana la existencia actual de casi todos los enclaves castellanoparlantes en la provincia de Alicante, así como la pertenencia de las comarcas de Almansa, Yecla y Jumilla a la castellanofonía. La frontera septentrional se ubicaría en la zona norte de Albacete, concretamente, en las áreas de Casas Ibáñez, La Roda o Tarazona de La Mancha [...]. En todos ellos, la conciencia lingüística de sus habitantes admite que su habla, con sus particularidades, pertenece al ámbito dialectal murciano.

2.3 Trets

Seria molt interessant anar veient en quina mesura es barregen en la societat alacantina trets del català amb trets del castellà —o, el que és el mateix, trets del valencià amb trets del murcià—, com en algun cas apareix a Guardamar del Segura o en poblacions properes, en què s'arriben a crear sistemes lingüístics intermedis. Arriben a donar-se varietats, del tot inestables, com la que podria tenir un castellanoparlant que fes mig any que hagués arribat a un poble catalanoparlant i anés a llençar un discurs en català, per posar un exemple.

F. Gimeno (1990) presenta l'esquema següent, amb el qual introdueix l'estudi del valencià de transició i del murcià de transició, fora de les línies —generals— de la disciplina (que només considerarien com a parlars de transició els que es donessen en zones constitutives).

DIASISTEMA CATALÁN			DIASISTEMA ESPAÑOL		
<i>catalán central</i>	<i>valenciano estándar</i>	<i>valenciano alicantino</i>	<i>murciano alicantino</i>	<i>murciano</i>	<i>español castellano estándar</i>

Per situar-nos, encara que no entraré en particularismes, caldrà fer esment de la divió geolectal interna de les parles murcianes que han tractat autors com Francisco Gómez Ortín.

Annex II

Es diu que per la influència de l'aragonés o el català es conserven una sèrie de sordes intervocàliques, com en els casos de *cayata*, *cocote*, *acachar* o *pescatero*. El grup de iod -lj- esdevé /ʎ/, com és el cas de *gorgollo* (< CVRCVLIVM). Es manté el grup -NS- en casos com *ansa*, *pansío* o *suspensar*. La L- inicial ha palatalitzat en molts de casos, com ara *llampar*, *llampuga*, *llanda*, *llengua*, *lletra* o *lluego*. Es localitzen casos de conservació dels grups inicials PL-, CL- i FL-, com són ara els casos de *flamarada* o *plantaje*. Són per destacar formes —vives— com *minchar* i *rodancha*.

Molts de trets d'evolució fonètica que presenta el murcià cal posar-los en paral·lel amb els de les varietats andaluses. En el seu estudi, fet en diverses ocasions per analitzar l'adequació a l'estàndard oral castellà de les parles de Múrcia, molts cops s'han pres les variables següents (entre d'altres):

- i. La caiguda de /s/, /r/ o /l/ implosives finals: ['kæsə] (*casas*), [kə'mɛ] (*comer*), [kæ'næ] (*canal*)

2. La caiguda de consonants sonores intervocàliques; general en el cas de /d/ (*comío*; *pare* per *padre*, o la seua vocalització *paere*), i més ocasional pel que fa a /b/ (*caeza*) i /g/ (*juar*).
3. L'assimilació regressiva de consonants en grups interns com /ds/ (*adscribir*), /bs/ (*substracción*), /ks/ (*exponente*), /rs/ (*intersticio*), /ns/ (*constar*), /rn/ (*carne*), /rl/ (*Carlos*), /kt/ (*contacto*), /dk/ (*adquirir*) o /gd/ (*Magdalena*), la qual provoca la geminació del segon dels sons consonàntics (procés que es culmina amb la reducció d'aquesta geminada com en el cas de *madalena*)
4. L'aspiració de la /s/ implosiva; davant de sordes (explosives) assimila el punt d'articulació al del segon element (*obippo*, *cáccara*) i pot arribar a desaparèixer (*Getrudis*, *bácula*); la naturalesa fricativa de /s/ i el seu anterior ensordiment són característiques que es fan extensives a les consonants sonores que les seguiran (*las jallinas*, *las fotas* o en alguns casos *las votas*, *los zeos*, *efaratar*, *ejarrar*, *ejraciao*).
5. Neutralització de les líquides /l/ i /r/ en posició implosiva (*farta* per *falta* o *calpintero* per *carpintero*).

L'aspiració de la /s/ implosiva, explica Gómez (1999), té una capacitat revolucionària superior a la de qualsevol altre fenomen diacrònic de la llengua. Les seues conseqüències —apunta l'estudiós— afecten radicalment el sistema fonològic, que passa de tindre cinc vocals a tindre'n vuit o deu en andalus i en murcià. Tot plegat és necessari per distingir parelles de paraules com ara *pato* i *pacto*, *mimo* i *misimo* o *peca* i *pesca*, en què «la vocal que precede a la aspiración suele pronunciarse abierta; y cuando la aspiración desaparece por completo, su función significativa es desempeñada por la abertura de la vocal, que además se alarga de ordinario».

El vocabulari comporta diferències notables entre les diferents zones de Múrcia; moltes vegades l'ús de determinades lèxiques és una marca identificadora entre els habitants d'una comarca o d'un poble. I el murcià pren lèxic de moltes bandes, depenent evidentment de la zona, no tenen pas una presència ocasional els arcaïsmes, arabismes i catalanismes.

Abercoque, aína, almarjal, almazara, almenara, arco de San Martín, azarbe, bajoca, baladre, boria, caballico, cabrerna, calentor, canute, casilicio, chamada, charraire, chuchaina, cuasi, efelluzar, embolicar, encomedio, engarbarse, entrapizar, esblandir, esclate, esollispase, esperfollar, esturrear, haiga, helor, melsa, neque, olivera, panocha, pésol, priesa, rasera, rebús, tahulla, tápena, trajamandero, ventregada, etcètera.

3. Normalització

3.1 COORDENADES

Ometré detalls en explicar per què cal conservar totes llengües possibles. L'ecologisme és una actitud que també cal prendre davant de la diversitat lingüística. Però si fem un cop d'ull al nostre voltant podrem observar una premissa ben clara: si pretenem avaluar la funcionalitat, la utilitat, d'aquesta multiplicitat de sistemes lingüístics, veurem de quina manera, als ulls de molts, les particularitats són “perfectament prescindibles”.

Hem de procurar ser crítics i ens hem de preguntar, ja des d'un primer moment, quines són aquelles llengües que tenen dret a normalitzar-se. Segons la postura d'uns, les de cada Estat; segons la postura d'uns altres, les de cada nació.

Si prenguéssim la primera actitud només hauríem de promocionar una única llengua a Espanya, l'espanyol; la qual cosa no voldria dir que anomenéssem *espanyol* al català, per exemple, ni de bon tros!, sinó que seria la portada al límit del procés ESTAT → NACIÓ, i negar en qualsevol àmbit qualsevol llengua que no fos el castellà.

Si prenem la segona opció, emperò, toparem amb el terme *nació*. Què és? Qui la defineix? Sobre quins pilars s'aguanta la validesa de la seua determinació? És factible la recuperació d'una llengua desnormalitzada? O, més encara: és factible la normalització d'una llengua que no ha tingut mai un estatus normal?

Segons el DCVB, una *nació* és (1) un «conjunt de persones que tenen el mateix origen o són del mateix país, amb un sentiment d'homogeneïtat social i d'interès mutu» o bé (2) un «conjunt de persones regides per un mateix govern»; i aquest parell de definicions ja val per començar a descriure la polèmica que no sembla que s'acabe mai.

En teoria és la comunitat que la forma aquella que té el dret de decidir si és una nació. Però a la pràctica aquesta llicència —a banda de per molts altres factors— només serà legítima per a les comunitats —o llengües, o com es vulga anomenar— constitutives i no pas consecutives, amb la qual cosa Múrcia queda arraconada a un segon pla de realitat nacional. I ho podem comparar amb el caràcter dels estudis sobre el ribagorçà i el dels que s'han fet sobre el panotxo, per exemple.

Més enllà d'aquí, la darrera pregunta que ens hem formulat tampoc és tan difícil de respondre: la normalització d'una llengua pràcticament extingida només serà factible si aquest estatus normal ha de servir per a alguna cosa.

Per tant, s'han de tindre clars almenys els termes d'*Estat*, *comarca*, *país* i *nació*. Hi ha qui el primer i els dos darrers li valdrien per descriure Espanya; i hi ha, en canvi, qui és d'un altre parer. El DCVB defineix *comarca* de la manera següent: «extensió de territori a la qual donen certa unitat les relacions de veïnatge entre els pobles que la formen, certes condicions naturals, el record d'antigues demarcacions, etc.», i nosaltres hi agregariem, una mica per damunt, que un *país* és un 'conglomerat de comarques amb una capital sòlida', que les *nacions* són 'conjunts de països que sovint van lligats pel compartiment d'una llengua' i que els *Estats* no tenen per què tenir res a veure amb les nacions ni amb cap de les formes tradicionals d'estructuració social.

I conclourem:

Múrcia té diferents realitats comarcals? Sí.

Múrcia és un país? Sí; i als ulls d'uns quants potser fins i tot en són dos a causa del pes irradiador que ha pres la ciutat de Cartagena (que en temps de Carles III va ser capital de província marítima), sense arribar, però, a impedir veure Múrcia com un país amb dos capitals.

Múrcia és una nació? Ben poca gent s'atreveix a afirmar-ho, i menys encara si es té en compte la proposta de lletra per a l'himne murcià, la composició "Puerta de España".

3.2 ELEMENTS NECESSARIS

Abans que res s'haurà d'apostar per la determinació del murcià com a llengua i, paral·lelament, per la concepció de Múrcia com a nació. Caldrà unes condicions sociopolítiques bones: només si hi ha pau i un govern de respecte compromès a ajudar a aquella comunitat es podrà donar aquesta situació.

Juntament amb això, caldrà bastir un seguit d'actituds favorables vers l'idioma, ja que la construcció d'una llengua nacional constitueix un acte de voluntat col·lectiva. I si aquesta voluntat col·lectiva no existeix, és a dir, si la llengua no arriba a constituir en cap moment una bandera reivindicativa —encara que només siga per a quatre gats—, la residualització continuarà, fins a un cas extrem —i no per això estrany— de ser el murcià l'idioma oficial i que no fos usat en l'intercanvi habitual de la seua suposada comunitat lingüística.

Però la societat murciana, com tantes altres, topa amb un problema greu: el poc prestigi de la seua varietat lingüística. La concepció psicològica de la llengua porta en la

gran majoria de casos a creure que es parla un castellà erroni, un patuès, concepció que pot ser canviada si el seu prestigi incrementa.

En bona mesura, part d'aquesta bona consideració del parlant serà influïda positivament per la protecció legal que tinga la llengua, en la mesura que les autoritats capacitades per fer-ho la consideren oficial. Però no només això serà suficient per satisfer una certa normalitat; amb el pas dels anys la legislació i la intervenció oficial en matèria lingüística ha arribat a un grau de camuflatge semàntic i terminològic preocupant, i no es realitzen les polítiques adients per promocionar les llengües en tots els àmbits (GARCÍA NEGRO 1997):

1. Que les legislacions lingüístiques afavoresquen, sempre i en primer lloc, els processos de normalització de cada una de les llengües.
2. Que [...] es reformen aquelles disposicions legals [...] que pogueren frenar o limitar el desenvolupament normal de totes les llengües.
3. Que qualsevol legislació lingüística garanteixca i potencie l'oferta i l'ús de totes les llengües, també en els àmbits formals, amb la finalitat de crear la necessitat d'utilitzar-les en les seues àrees pròpies.
4. Que cap frontera [...] interferisca en el manteniment de la unitat objectiva de les llengües i dels seus parlants.
5. Que el principi de territorialitat de les llengües intervinga per a resoldre els problemes actuals de [...] classificació [...] de les llengües dominants i dominades [...] en tant que categoria.
6. Que [...] els mitjans de comunicació social puguin ser-hi presents i actuen en totes les llengües en un pla d'igualtat.
7. Que [...] els poders públics representatius assumesquen més responsabilitats per la fidelitat que deuen a les comunitats lingüístiques que administren.
8. Que les convencions i tractats internacionals intereuropeus vagen interpretant-se o perfeccionant-se i que, eventualment, siguen revisats en el sentit d'obrir camins a la igualtat lingüística efectiva de tots els ciutadans i dels seus respectius col·lectius o pobles.

Queda inclòs que la llengua s'introduïska en els diferents àmbits comunicatius del dia a dia. Bernat Joan (1996) prega que cal construir els àmbits adequats perquè la llengua ocupi aquells espais que pertocuen a qualsevol llengua normalitzada: «podem un estat, uns mitjans de comunicació social, un sistema d'ensenyament, i tot l'etcètera que calgui afegir-hi».

Per tant, sabem a grans trets on i com s'ha d'introduir. Però... com és ella? Evidentment, per saber-ho hem d'anar a parar al concepte d'estàndard. Josep M. Nadal (1999) feia tota una sèrie de puntualitzacions sobre la llengua entesa com a instrument funcional:

a) LA LLENGUA o *la langue*, certament, existeix [...]. [...] però, és un constructe històric necessari que plana, tot modificant-la, per damunt d'una realitat lingüística plena de tensions provocades per la variació [...]. Aquesta idea relativitza extraordinàriament LA LLENGUA i posa en qüestió el supòsit, tan lligat al nacionalisme essencialista, d'una llengua preexistent. També ens indica que la substitució lingüística pot arribar a produir-se d'una manera gairebé imperceptible i, doncs, sense que la comunicació espontània hagi de patir sotragades importants.

b) En la construcció de LA LLENGUA les normes tenen un paper determinant, [...]. I les normes, fetes ara per a una llengua escrita que és llegida visualment i amb ben poca relació amb l'oralitat, poden ser tan artificials com calgui.

I aquestes normes ortogràfiques esdevenen estàndard de la fesomia de la llengua, encara que, com és lògic, la seua determinació vindrà acompanyada molts cops per problemes d'origen clarament extralingüístic. L'acceptació de la varietat codificada i estandarditzada constituirà un pas imprescindible.

No ens ha de fer cap tipus de respecte considerar la prescripció del murcià com un procés secessionista lingüístic (només ens caldrà traure a l'expressió *secessionisme lingüístic* les connotacions negatives que enclou), respecte als quals Toni Mollà (2002) planteja una sèrie de situacions típiques:

Una altra manifestació freqüent de les comunitats lingüístiques modernes descohesionades és la desvertebració geogràfica: l'afluixament de la consciència d'unitat lingüística de banda dels parlants de les diferents regions geogràfiques de la comunitat. La secessió o la independització lingüística n'és la conseqüència. Cal matisar que ben sovint els processos de secessió lingüística formen part de processos més generals de substitució, dels quals resulten ser només uns símptomes. No sempre, però, resulta ser així. [...] Cal subratllar que les formulacions secessionistes, envernissades de sentiments autoctonistes de caràcter nacionalista, ben sovint representen autèntiques *cortines de fum* d'interessos extralingüístics. [...]

De vegades, aquesta ideologia és adobada, encara, amb lloances de caràcter ruralista i/o passatista amb el mateix objectiu de conformar un univers d'actituds compensatòries que facen passador el procés de desintegració comunitària. [...]

Una altra de les característiques bàsiques dels moviments secessionistes és l'estrangerització d'allò que és propi, la qual cosa implica, correlativament, la nativització d'allò que és aliè, d'una banda; i l'afluixament dels llaços d'interacció amb

els iguals, de l'altra. L'estratègia resulta ser perfecta ja que aquest afebliment i posterior aïllament és, precisament, l'esquinçament de la xarxa de relacions que constitueix la comunitat. L'aïllament implica, lògicament, uns canvis actitudinals, normatius, de valors i de referents simbòlics que acaben desestructurant la comunitat lingüística inicial. [...]

I, a banda de la singularització en tots els trets possibles (que només s'aconseguirà, segons alguns, després d'un costós procés de confusió de la societat), caldrà que el resultat siga una llengua fàcil d'aprendre, fàcil d'usar; en definitiva, serà precís que la llengua tinga un ús pràctic, funcional, que valga la pena. I Nadal (1999) continua —i concloent el subapartat:

La llengua, que s'ha beneficiat de [...] la seva codificació i la seva posterior acceptació col·lectiva, s'imposa sobre la variació per assegurar que entre tots els membres de la comunitat lingüística es fa possible el mínim de comunicació necessària per a la producció econòmica i la dominació simbòlica. És a causa d'aquest procés d'imposició que LA LLENGUA, amb majúscules, sol tendir a coincidir sempre amb *la llengua oficial* d'un projecte polític, ja aconseguit o simplement projectat.

3.3 CONSEQÜÈNCIES

Tal com diu B. Joan (1996), la normalització lingüística «inevitablement genera el conflicte lògic en qualsevol desplaçament de pautes socials»: en la mesura que se'n parlarà i que el tema anirà prenent força en la quotidianitat, és més que possible que les posicions dels paisans es radicalitzen cap al manteniment de la situació o cap a una progressiva substitució lingüística.

En aquest segon sentit es durà a terme una conversió de la *comunitat lingüística*. Si comptàvem que en el País Valencià hi teníem fins al moment una comunitat monolingüe espanyola i una comunitat “bilingüe” valenciana-espanyola, la situació canviaria per als primers, en passar a ser una comunitat bilingüe valenciana-espanyola, amb la voluntat d'encetar, en teoria, un procés de monolingüització en valencià.

Cal recordar que unitat no és uniformitat, però, i que la progressiva comunicació intercomarcal tendirà a reduir les diferències entre les seues parles (però de ben segur, malauradament, en la mesura que això passe es triaran solucions del castellà estàndard, que són les més comunes a totes).

En la mesura que aquest procés s'encete, paral·lelament s'hi haurà d'estar donant una nacionalització de la comunitat —imprescindible al 200% si es vol que la varietat d'un país esdevinga la llengua d'una nació. A més nacionalisme, més èmfasi en la necessitat de normalitzar l'idioma (JOAN 1996), i el molts cops s'ha dit per al nacionalisme català, que aquells que s'hi oposen s'entesten a negar la unitat de la llengua com si sabessin

que d'aquesta premissa se'n deduiria, gairebé necessàriament, la unificació nacional (MARÍ 1992).

Baixem al nostre terreny d'estudi i hem de prendre en consideració la voluntat que manifesta l'Ajuntaera. Rubén Garre, membre de la Junta Directiva, responia així a la qüestió «¿“Una nación = una lengua” también sirve para Murcia?»:

Por supuesto, como para cualquier país: una lengua propia siempre funciona como un elemento vertebrador nacional fundamental. Por tanto, la lengua murciana es una base importante del nacionalismo murciano.

Sin embargo, debo puntualizar una particularidad de Murcia, son tres las lenguas habladas aquí: el *castellano* (única lengua oficial en la actualidad), el *murciano* (lengua autóctona de casi todo el territorio) y el *valenciano* (hablado en la zona del Carche).

Por lo tanto, en el caso de Murcia podríamos estar hablando de “una nación=tres lenguas”, aunque debería haber dos oficiales en todo el territorio (*murciano* y *castellano*) y una oficial en las tierras murcianas del Carche (*valenciano/catalán*, en la denominación de la cual no entro).

Aún así, recalco que el elemento nacionalizador sería el murciano, pero, eso sí, respetando su enorme diversidad comarcal dentro y fuera de la Comunidad Murciana.

Si volem contraarguments a aquesta tesi els trobarem fàcilment; cito a Francisco Gómez Ortín (2004):

Emulando a otras Comunidades Autónomas, que cuentan con lengua propia, se ha querido inventar una lengua, a la que pomposamente se le llama “lengua murciana”.

Una opinio amb què entrem en un altre terreny: el nom de la llengua.

Tradicionalment s'ha identificat amb el nom de *dialecte murcià* el conjunt de parlars espanyols del sud-est de la Península, caracteritzats per tenir força aragonesismes/catalanismes i per compartir tota una sèrie de trets amb els parlars andalusos, entra d'altres aspectes.

El *dialecte panotxo*, o *subdialecte panotxo*, ha estat considerat el murcià parlat a l'horta del Múrcia. Una interpretació del gentilici força acceptada el lliga amb l'àrab *banuch*, que significa 'el de la terra, l'arrelat, el d'aquí'.

Tal com indica Mollà (2002), l'adopció d'un nom comú és una de les conseqüències remarcables del procés d'estandardització, té un paper simbòlic de primer ordre en la mesura que «permet als parlants de reconèixer-se com a membres de segons quina comunitat lingüística; és el nexa entre la gent i el territori». En aquest sentit, l'Ajuntaera anomena *murcià* a la llengua abasta Múrcia i les zones que hi limiten.

Malgrat tot, hi ha des del segle XIX —segons les recerques que s'han fet— l'ús de la denominació *panotxo* per fer referència a la llengua dels murcians, to lligat a una voluntat —forana o no— de desprestigiar el parlant.

I amb la voluntat de fer fora el desprestigi, bé es fa la matisació que el *panotxo* és el dialecte/varietat del *murcià* de les comarques de la Vega Mitjana, l'Horta de Múrcia i la Vega Baixa.

A banda d'això, s'apunta que gran part de la literatura murciana s'ha basat al llarg de la història en la literatura *panotxa* i que a través d'aquesta se l'ha farcit en tot moment de trets folkloristes. Això ha dut a identificar molts cops els dos termes, un error que encara s'ha vist més agreujat, evidentment, amb la progressiva desaparició d'una i altra. L'Ajuntaera declara:

Y cierto, la ignorancia hace que algunos intenten desprestigiarlo llamándolo *panocho*, cuando sólo es una variante comarcal (de la Huerta de Murcia) y no un insulto.

En definitiva, tot això ocorre per la simple raó que si algú obté un poder significa que algú altre el perd. María P. García (1997) recorda que

[...] tan legal és que la comunitat autònoma pugui disposar de mesures de protecció de la seua llengua, sempre que no postergue el principi constitucional d'oficialitat de l'espanyol, com que aquest continue acomplint a la perfecció el seu paper invasor i tolere la presència lateralitzada i contrastiva de l'idioma autonòmic.

i segueix exposant que

[...] el dret de conèixer i d'usar l'idioma propi, diferent de l'espanyol, apareix configurat com un dret subjectiu que es pot exercir i reclamar davant les institucions públiques autonòmiques, però davant el qual aquestes poden argüir l'existència del deure de coneixement de l'espanyol i el dret d'usar-lo [...]. [...] la proclamació d'un neutralitza o buida de contingut la declaració de l'altre.

3.4 FRENS

No és gens tímida la relació d'impediments que sofreix el murcià per normalitzar-se. Intentaré agrupar les tendències més generals de desprestigi.

En primer lloc hi ha aquelles acusacions de *meliquisme malaltís*, que pretén defensar que sense l'ús de la llengua que fins al moment era l'estàndard hi hauria un tancament tan gran que d'alguna manera comportaria la desinternacionalització d'aquell país i que, evidentment, se'n veurien ressentits el progrés i la modernitat.

No es poden deixar de banda tota la sèrie de criteris nascuts expressament per defensar la pertinença de dos comunitats lingüístiques a una mateixa de més gran. Fàcilment, es poden agafar totes aquelles acusacions que s'han fet al secessionisme lingüístic valencià i llegir-les en clau de comparar Múrcia amb Castella(-Espanya).

Una d'elles és el criteri de la mútua comprensibilitat. I de ben segur pocs espanyols tindran dificultats per entendre el murcià quan han viscut a la televisió un munt de parlars andalusos elevats a la categoria de "nineta dels ulls" del nacionalisme espanyol. Però trobaríem casos en què aquest criteri no ens és vàlid, situacions en què la lingüística ha atorgat la categoria de llengües independents a varietats que són perfectament intel·ligibles entre els seus parlants. Ep!, sí, parlants, i és en aquest punt en què podem afirmar que la comprensibilitat ocorre entre persones —i no pas entre varietats—, regits per regles (MOLLÀ 2002) de distància i proximitat lingüístiques.

Amb un argument d'estructura lingüística aquesta visió encara podrà prendre més força. En efecte, com s'ha dit repetidament (GÓMEZ 2004), l'estructura morfològica i la construcció sintàctica són iguals a les de tot el domini de l'espanyol i, per tant, es pot asseverar que en aquesta regió es parla l'espanyol murcià, tot considerant que els principals dialectes de la llengua espanyola són l'andalús, l'extremený, el murcià i el canari. (Obviant —no sé si amb tota la voluntat o per "deixadesa" *nacional*— que el castellà és un altre dialecte, si és que així l'hem d'anomenar, perquè de nacionalisme castellà també n'hi ha.) El taxatiu autor comentaria tot això:

Algunos querrían ser cabeza de ratón de una lengua normalizada, que viene a ser una amalgama de voces rurales y vulgares, salpicada de barbarismos y solecismos, la que, mezclada y agitada en la retorta de ciertas cabezas, ayunas de filología, nos daría el precipitado de un galimatías panochizante.

Se trata de una modalidad literaria, un lenguaje artificioso y deformante, creado por escritores murcianos sobre la base del habla huertana. Por supuesto que no todo el léxico pancho es desechable, pues recoge muchos vocablos murcianos genuinos, aunque insertos en un contexto degradante o chocarrero.

Pero, mal que les pese a esos audaces inventores, afortunadamente la lengua que usamos en Murcia es la misma castellana o española, con ciertas peculiaridades perfectamente comprensibles para todo usuario del español en cualquier punto del vasto mundo hispánico.

El criteri de l'estàndard serà un altre que s'haurà de tindre en compte. En la mesura que encara no en té, el murcià resta en una situació d'inferioritat —a banda que legal, d'ordenació interna. I és que hi ha qui creu que tot allò que no és estàndard, o bé no existeix, o bé és una categoria considerada inferior, sense prestigi i, per tant, rebutjable. Mollà (2002) indica que la llengua estàndard vertebrava la consciència de ser membres d'una determinada comunitat: conforma la idea que les respectives parles formen part d'una determinada llengua.

Enllà hi ha el que pensen els seus principals usuaris: segur que pocs d'ells se senten bilingües de murcià i de castellà. Però a part d'això l'autoodi és —pràcticament— generalitzat; com el que es manifesta en percebre els “dialectalismes” murcians a l'hora d'aparèixer a mitjans d'àmbit estatal, com ara la participació a Tele 5 de l'actor Daniel Albadalejo (“Cámara Café”) o l'actriu Pepa Aniorte (“Los Serrano”).

L'Ajuntaera declara:

Luchamos día a día para dar al murciano el prestigio que se merece, y hemos avanzado bastante en ese campo. El murciano medio se avergüenza de hablarlo, por lo que intenta hablar castellano estándar en público. Es un problema difícil de solventar, y más aún cuando nuestros políticos no nos apoyan lo más mínimo [...].

[...] todos los murcianos usan palabras propiamente murcianas desconociendo que lo son y creyendo que son utilizadas en el resto de la península, cuando no es así. También desconocen el importante sustrato catalán y aragonés del murciano, y si le sumamos la similitud sintáctica con el castellano, tenemos que esos contrarios al murciano argumentan que se trata de “castellano mal hablado”, término desolador que atenta contra la sociolingüística misma.

I fins aquí el seguiment de les actituds cap a aquesta complicadíssima tasca. Tancaré amb una cita J. Hernández i J. Jiménez (2003) que il·lustra amb una precisió molt especial l'actitud dels murcians vers la seua manera de parlar.

Likewise [...] there is a sense of stigmatisation of this variety among the local speakers, themselves insiders, who consider it unattractive, incorrect, inadequate and sub-standard. [...] This clearly reflects a love-hate relationship or [...] a situation of linguistic schizophrenia that leads to linguistic masochism or even sadism due to a linguistic inferiority complex [...].

4. Ús

4.1 EDICIONS TEXTUALS I AUDIOVISUALS

No hi ha premsa escrita en murcià. En aquest àmbit, tanmateix, s'ha de destacar l'aparició al diari *La Verdad* de les vinyetes del “Tío Pencho”.

Les historietes del Tío Pencho ja fa anys que corren diàriament pel quiosc de la mà d'aquest periòdic de la comunitat de Múrcia. Manoele Sánchez Baena, “Man”, conta les peripècies d'un personatge de l'Horta de Múrcia, de poble com ell sol, que pot relacionar-se no només amb la seua terra sinó també amb moltes d'altres. García Martínez explicava el 2001 a un suplement de *La Verdad*⁴ unes quantes coses d'aquest personatge:

El pensamiento del Tío Pencho no hay ni siquiera que mencionarlo. Hemos de darlo por sabido, visto que es el mismo de cada uno de los que poblamos esta Murcia más o menos irredenta. Podemos desvelar, si acaso, que es un escéptico, que está ya de vuelta, que va a su bola, que se cachondea del poder y que, muy en secreto, le reza todicas las noches a Antonete Gálvez.

Annex 12

A banda d'això, també estan en murcià moltes de les publicacions que fa l'Ajuntaera; per citar-ne alguna, la revista *Enza*. En molts d'aspectes acaben sent escrites en panotxo a causa de la procedència de molts dels seus escriptors. Tots els actes de l'Ajuntaera solen aparèixer als periòdics de la Comunitat, de la mateixa manera que els artcles que desitgen publicar-hi.

El *Parablero Murciano* és un compendi de lèxic tradicional —és a dir, un diccionari— explicat en murcià i escrit pel llorquí Patricio Molina. I podria omplir moltes pàgines anant ressenyant la gran multitud d'obres que s'han escrit en la varietat lingüística murciana, però ho ometré.

Tampoc faré cap llista extensa de les nombroses pàgines web que poden trobar-se a la xarxa; la pràctica totalitat de les quals, com és d'esperar, sense normativa en el murcià que usen.

4 *A Panorama*, suplement de *La Verdad*, a la secció “Gente de Múrcia”, dedicada el 10 de novembre de 2004 a la figura del Tío Pencho.

Pel que fa a l'àmbit oral, tots els actes de l'Ajuntaera són en murcià, com ara la "Semana la Lengua Murciana", que, com la majoria dels actes d'aquesta associació, sol ser televisada per Tele 2.

Tele 2, televisió local amb seu a Múrcia ciutat, representa el principal mitjà de comunicació implicat en la difusió del murcià, del qual cal destacar-ne especialment l'emissió setmanal d'un informatiu en murcià, ja des de fa uns anys.

L'Ajuntaera, a més, ha participat en debats sobre aquest tema a Televisión Murciana.

A la ràdio, la Cadena Ser de Múrcia compta els dijous al migdia amb un col·laborador que parla en murcià, Frasquito Fernández Egea. Fa uns anys en aquesta mateixa cadena s'escenificaven contes i obres de teatre en aquesta llengua.

4.2 LITERATURA

No faré amb poques línies una història de la literatura murciana, i és que tot plegat representaria resumir alguna *Història de la literatura murciana* —que n'hi ha— o la incidència que les diferents "històries de la literatura espanyoles" tenen sobre els autors del país murcià.

En molts de casos, a més, seria difícil distingir entre aquella literatura castellana amb traces murcianes del més pur estil impressionista d'aquella altra, més escassa, produïda pel seu autor amb una certa voluntat de sistema diferenciada del castellà, però basada, en la gran majoria de casos, en el seu idiolecte.

Potser l'autor més estimat pel murcianisme és Vicente Medina, una de les obres del qual és *Aires murcianos* (Cartagena, 1898).

Annex 13

Per citar alguns altres autors murcians que han escrit històricament seguint un model no acadèmic de la llengua, a banda de Vicente Medina Tomás, hauríem de fer referència a figures com:

- Pedro Díaz Cassou
- José Martínez Tornel
- José Frutos Baeza
- Miguel Hernández Gilabert
- Rafael García Velasco
- Eduardo Ruiz Casado

En la figura dels quals no m'estendré pel fet de poder-se trobar a obres de referència com la *Gran Enciclopedia de la Región de Murcia*, diferents històries literàries o a la mateixa pàgina web llenguamaere.com.

4.3 MÚSICA

Pel que fa a la música en murcià ens hem de desplaçar necessàriament al món del folk, com és el cas ara la Cuadrilla 12 de julio el Esclavejío, un grup de música tradicional (anomenats allà *cuadrillas*) impulsat per la mateixa Ajuntaera, en els actes de la qual participen nombroses vegades.

Canten en murcià des de cançons de temàtica religiosa fins a composicions relacionades amb el que potser és l'esdeveniment identitari més important del país murcià, l'aixecament cantonal de 1873. En l'actualitat ja han tret un parell de discos.

D'altres grups murcians, com poden ser Malvariche o Azarbe, s'expressen amb llengua castellana, amb pronúncia dialectal murciana i amb algun tret lèxic de la terra.

5. Normativització

5.1 ORGANISME PRESCRIPTOR

Tal com ja s'havia dit, l'Ajuntaera pa la plática, el esturrie y'el escarculle la llengua murciana és la única associació d'àmbit filològic al territori que defensa que la varietat murciana no és un dels dialectes del castellà.

Des dels altres punts de vista —RAE, IEC i AVL— es considerarà el murcià com a dialecte del castellà, en la caracterització del qual han participat el català/valencià i l'aragonès i que s'ha anat amarant dels les tendències fonològiques del sud de la Península Ibèrica.

L'Ajuntaera es comença a donar conèixer el 1987 en tota una sèrie de comunicats a la premsa i ràdio murcianes. Va nàixer amb la voluntat de promocionar el coneixement i ús del murcià i d'estudiar-lo, tant diacrònicament com sincrònicament.

La societat, que es va formalitzar el 21 d'octubre de 1988, no va tardar en endegar una campanya informativa destinada als polítics de la Regió, inclòs el seu president, demanant la seua col·laboració per aconseguir el compliment de la Constitució Espanyola pel que fa a la protecció de les diferents varietats lingüístiques l'Estat.

L'associació està inscrita al Registre General d'Associacions —amb data de 22 de desembre de 1989, núm. 2584— i els seus estatuts estàn en castellà i en murcià.

Tal com manifesta el mateix ens:

L'Ajuntaera es un arrejunte u asociación curtural, sin ánimo chavero u e lucro, cuya nacencia se debe a l'emporche u iniciatiga d'una garbá e presonas, como tú, empreocupás po l'escachufle u esaparición apuraica d'una e las señas d'identia más sentías e nuestro pueblo: su jorma traicional e comunicarse po la plática.

L'Ajuntaera tie por finalidá la d'emporchar tua una rilá d'arciones qu'allevan a una mayor conocencia der llenguaje der terreno y'a la polsibilidad de s'uso tanto en'er llenguaje hablao comu'en l'escrebío.⁵

5 L'Ajuntaera és una associació cultural sense ànim de lucre nascuda a de la iniciativa d'un col·lectiu de persones —com tu— preocupades pel seriós estat de precarietat d'un dels senyals d'identitat més sentit pel nostre poble: la seua manera tradicional de parlar.
L'Ajuntaera té la finalitat d'establir tota una xarxa de relacions que conduísca a conèixer millor la llengua de la terra i a la possibilitar-ne l'ús, tant en l'àmbit oral com en l'escrit.

L'Ajuntaera compta amb el grup musical Cuadrilla 12 de julio el Esclavejío i manté tot un seguit de llaços de col·laboració amb la Federació de Penyes Hortolanes de Múrcia, l'Associació d'Amics del Museu de l'Horta de Múrcia i la Federació d'Associacions de Veïns, Consumidors i Usuaris de la Regió de Múrcia.

És un organisme autogestionat —i, per tant, en certa mesura, no declarat amb oficialitat prescriptiva pel govern de la comunitat autònoma— que es finança principalment amb les quotes dels seus associats —una nòmina d'escriptors costumistes i uns quants lingüistes—, el treball des quals constitueix el principal motor de funcionament, «es una sociedad llibre, ande las haiga, en'ande ca uno e sus ajuntaos manprende lo qu'estima qu'es güeno y comeniente».

La manera més ràpida d'informar-se a l'entorn de l'Ajuntaera i les accions que duu a terme és entrar al seu web <www.llenguamaere.com>.

Dels darrers actes que ha organitzat ha estat la XVII Semana la Llengua Murciana, i actualment està convocat el XIV Certamen Lliterario.

Annex 14

5.2 PROCÉS DE CODIFICACIÓ

L'Ajuntaera, tal com ha declarat Rubenico Garre, membre de la Junta Directiva de l'Ajuntaera i administrador de llenguamaere.com— intenta establir unes normes ortogràfiques per al seu estàndard, encara que els queda un llarg camí per recórrer.

De moment el que hi ha són uns acords de mínims entre els seus escriptors, però ja s'ha manifestat la voluntat de dur a terme, mitjançant un grup de treball dins de l'associació, la tasca «extremadament complicada y fundamental» que representa la tria de convencions ortogràfiques.

Segons expressen, estan molt interessats en l'ortografia catalana, sobretot —diuen— pel paper que aquesta altra llengua va jugar en la formació de la seua, i més concretament en les diferències fonètica que assenyalen els accents gràfics, el tractament de les geminades o les regles de l'apostrofació.

Pel que fa a la gramàtica, tenen molt en compte l'estudi preliminar del *Diccionario del dialecto murciano*, publicat l'any 1930 per Justo García Soriano, un dels primers lingüistes que va centrar-se ple a estudiar el murcià.

Informen que en l'actualitat estan treballant en la confecció d'una gramàtica bàsica, però que a dia d'avui està a mitges i poc digitalitzada. Pretenen publicar-la al web de lenguamaere.com quan l'acaben i posar-la així, per tant, a l'abast de tot internauta.

Amb relació a la gramàtica transmeten la voluntat que sigui «lo más respetuosa y abierta posible con todas las variantes del murciano» però puntualitzen que aquesta mateixa voluntat, d'una banda, enriquiria la llengua però que, de l'altra, complicaria enormement les coses (com més extensió li volem donar al murcià, més trobarem que els trets comuns als territoris de predomini lingüístic seran aquells que es corresponen amb la normativa estàndard del castellà).

Pel que fa al diccionari es pren com a base el *Diccionario popular de nuestra tierra* de Francisco Martínez Torres i Antonio Sánchez Verdú, un diccionari bilingüe murcià-castellà i castellà-murcià que comprèn la quasi totalitat del lèxic de les parles murcianes.

6. Legislació

6.1 MARC AUTONÒMIC MURCIÀ

El marc jurídic i legal de protecció i reconeixement del patrimoni lingüístic de la Regió de Múrcia està representat actualment per l'article 8 de l'Estatut d'Autonomia d'aquesta comunitat, segons el qual s'estableix que:

La Comunidad Autónoma prestará especial atención al Derecho consuetudinario de la Región, con particular referencia a los tribunales consuetudinarios y tradicionales en materia de aguas y protegerá y fomentará las peculiaridades culturales, así como el acervo de tradiciones populares de la misma, respetando en todo caso las variantes locales y comarcales.

Annex 15

I prou. Aquest article és l'única cosa que hi ha. No es fa ni referència al patrimoni lingüístic i tampoc se'n defineixen, evidentment, quins són els elements que el conformen. Pel mateix cantó, no s'estableixen mesures de protecció/reconeixement i, per descomptat, tampoc hi ha al·lusions al fet del compartiment de patrimoni lingüístic per part d'un bon nombre de comarques de les províncies frontereres d'Albacete, Alacant, Almeria, Granada i Jaen.

6.2 MARC ESTATAL I ALTRES MARCS AUTONÒMICS

La Constitució Espanyola, com a text que empara la totalitat dels espanyols, recull en el seu article 3:

1. El castellano es la lengua oficial del Estado español. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho de usarla.
2. Las otras lenguas españolas serán también oficiales en sus respectivas Comunidades Autónomas y de acuerdo con sus Estatutos.

La riqueza de las diferentes variantes lingüísticas de España es una herencia cultural que será objeto de respeto y protección especial.

Amb la qual cosa, com ja podíem saber, es deixa en mans de les diferents comunitats autònomes la normalització de les altres llengües nacionals i només és el castellà, elevat a la categoria d'espanyol, la única llengua que l'Estat demana conèixer.

Si fem una ullada a les altres comunitats autònomes per on s'estén el País Murcià, veurem com es fa nul·la referència als parlars murcians.

A Andalusia, l'article 12 de la Llei Orgànica 6/1981, de 30 de desembre, d'Estatut d'Autonomia per a Andalusia diu:

3. Para todo ello, la Comunidad Autónoma ejercerá sus poderes con los siguientes objetivos básicos:
2. El acceso de todos los andaluces a los niveles educativos y culturales que les permitan su realización personal y social. Afianzar la conciencia de identidad andaluza, a través de la investigación, difusión y conocimiento de los valores históricos, culturales y lingüísticos del pueblo andaluz en toda su riqueza y variedad.

A la Comunitat Valenciana, l'article 7 de la Llei Orgànica 5/1982, d'1 de juliol, d'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana diu:

1. Els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma són el valencià i el castellà. Tots tenen dret a conèixer-los i a usar-los.
2. La Generalitat Valenciana garantirà l'ús normal i oficial de les dos llengües, i adoptarà les mesures necessàries per a assegurar-ne el coneixement.
3. Ningú podrà ser discriminat per raó de la seua llengua.
4. S'atorgarà protecció i respecte especials a la recuperació del valencià.
5. La llei establirà els criteris d'aplicació de la llengua pròpia en l'Administració i l'ensenyança. ²
6. Es delimitaran per llei els territoris en els quals predomine l'ús d'una llengua i de l'altra, així com els que puguin ser exceptuats de l'ensenyança i de l'ús de la llengua pròpia de la comunitat.

També es pot consultar, per a més dades, la Llei Valenciana 4/1983, de 23 de novembre, d'Ús i Ensenyament del Valencià.

Per la seva banda, l'estatut de Castella-la Manxa no disposa de cap tipus de legislació específica pel que fa a la llengua.

Com a conclusió, entre *això* i *res* poca diferència hi ha pel que fa a la protecció i reconeixement dels parlars murcians en els organismes legals de fora de la comunitat autònoma de la Regió de Múrcia.

6.3 PROPOSTES DE REFORMA

Enmig d'aquesta situació legal tan..., els estudis sobre protecció i reconeixement jurídics de tot aquest patrimoni lingüístic murcià no han deixat d'anar apareixent, dins i fora dels límits geogràfics de la Regió de Múrcia. En aquest aspecte cal destacar la figura d'Ángel C. Navarro, lletrat i professor universitari resident a Eivissa que disposa d'un contacte permanent i continuat amb els Vélez (Almeria), la seva terra, així com amb Múrcia i amb tota la conca del Segura en general.

D'entre els textos que ha redactat sobre aquesta matèria cal destacar:

- “Necesidad de la protección urgente, por la vía legislativa, del patrimonio lingüístico de la Región de Murcia y de toda la Cuenca del Segura” (*Revista del XVIII Encuentro de Cuadrillas “Comarca de los Vélez”*. Vélez Rubio, 2001), en que es tracta la qüestió de la matèria lingüística en el sud-est peninsular
- “El patrimonio lingüístico de la Cuenca del Segura: una riqueza idiomática necesitada de protección urgentísima por la vía jurídica, política e institucional”, conferència impartida en condició de *Presonaje Delustre* de la XIV Semana la Llengua que organitzà l'Ajuntaera el novembre de 2002
- “Propuesta de Ley de Estatuto Comarcal para los Vélez (Almería)”, una de les “Bases para la autonomía y comarcalización de los Vélez” (*Revista Velezana*, 21. Vélez Rubio, 2002), una proposta de llei que es va presentar al Saló de Plens de l'Ajuntament de Vélez Blanco el 14 de julio de 2002, quan el nostre autor impartia la conferència

titulada “La Comarca de los Vélez, un territorio almeriense singular: en un país andaluz, una estirpe murciana”.

- “El Sureste: un país construido, o ¿por construir?”, que comptava amb el subtítol “Derecho, mitos, historia, política, folclore y otras realidades. Almería, Murcia y los Vélez”, un text inèdit i que està datat el 29 de septiembre de 1995.

Més enllà d'aquestes recerques, l'Ajuntaera, així com la Federació d'Associacions de Veïns, Consumidors i Usuaris de la Regió de Múrcia, la Federació de Penyes Hortolanes, l'Associació d'Amics del Museu de l'Horta de Múrcia i l'associació Col·lectiu XXI, està desenvolupant tota una sèrie d'accions en pro del reconeixement i la protecció dels parlars murcians.

Per exemple, es va demanar al president de la comunitat autònoma murciana, així com al president de l'Assemblea Regional i als portaveus dels diferents partits polítics presents a la càmera:

- Incloure a l'Estatut d'Autonomia la protecció de la llengua murciana
- Declarar-la bé d'interès cultural
- Prendre totes les mesures necessàries per tal de protegir-la, promoure-la i difondre-la

En aquesta línia, es va presentar al Parlament Murcià (21 d'octubre de 2003) i al Secretari General de Presidència, *José Antonio Ruiz Vivo* (en representació del president autonòmic *Ramón Luís Valcárcel*; el 12 d'abril de 2005 al Palau San Esteban):

- un estudi lingüístic realitzat pels filòlegs Antonio Sánchez Verdú i Francisco Martínez Torres
- un estudi jurídic dut a terme pel lletrat i professor universitari Ángel Custodio Navarro Sánchez
- un estudi comparatiu sobre la protecció jurídica que les comunitats autònomes duen a terme amb relació al seu patrimoni lingüístic

La protecció/reconeixement del patrimoni lingüístic murcià que propugna el professor Navarro Sánchez se centra, a la comunitat autònoma de Múrcia, a incloure dos nous apartats a l'actual article 8 de l'Estatut d'Autonomia:

2. Las hablas y modalidades lingüísticas de la Región de Murcia, en toda su riqueza y variedad —como patrimonio cultural, histórico e idiomático común a los territorios de la Cuenca del Segura— serán objeto de especial respeto y protección. A tal efecto, se adoptarán por la Comunidad Autónoma medidas legislativas y administrativas apropiadas y se fomentará la creación de entidades que atiendan a dichos fines y a su conservación, con respeto, en todo caso, a las variantes locales y comarcales.

3. En igual sentido, el habla valenciana —propia de determinados lugares de los municipios de Abanilla, Jumilla y Yecla— será objeto de especial respeto y protección. A tal efecto, se adoptarán por la Comunidad Autónoma las medidas legislativas y administrativas necesarias, se fomentará su recuperación y se protegerán los derechos de sus hablantes, todo ello dentro de la unidad del sistema lingüístico del que forma parte este habla.

A més —i en pro d'un reconeixement mutu del patrimoni lingüístic i cultural d'origen murcià existent a las províncies que fan frontera amb la Regió— pugna per la inclusió a l'Estatut d'Autonomia murcià d'una disposició addicional com aquesta:

La Comunidad Autónoma, por ser la Cultura murciana patrimonio de otros territorios y Comunidades, además de los vínculos y correspondencia que mantengan las instituciones culturales de la Cuenca del Segura, podrá solicitar del Gobierno de la Nación y de las Cortes Generales los convenios de cooperación y de relación que se consideren oportunos con el fin de salvaguardar el patrimonio cultural común, estableciendo a tal fin los acuerdos correspondientes con las instituciones de los Municipios, Comarcas y Provincias concernidos y con los organismos correspondientes de las Comunidades Autónomas de Andalucía, Castilla-La Mancha y la Comunidad Valenciana, todo ello de conformidad con la Constitución y las Leyes.

A banda de tot això, el mateix Ángel C. Navarro advertia que, com és lògic, en referència a la llengua pròpia del Carxe aquest precepte no es podria aplicar, sinó que s'hauria de tenir en compte la relació especial que mantenia aquest territori amb la cultura valenciana. En aquest sentit va fer esment a un precepte similar però, evidentment, en sentit invers; en paraules seues: «de la cultura valenciana hacia esas tierras murcianas, de expresión lingüística valenciana en sus habitantes».⁶

6 L'autor ho apunta a l'article "Precepto a incluir en el estatuto murciano: relación con los territorios vecinos (de otras comunidades autónomas) pero de cultura murciana", que publicava al *Foro la llengua murciana*; en línia a: <<http://boards2.melodysoft.com/app?ID=llenguamurciana&msg=2423>>.

7. Conclusions

Si la normalització del murcià vol avançar en algun sentit ha d'anar de bracet de la nacionalització de Múrcia. La reivindicació d'un idioma a través d'un procés secessionista topirà en tot moment amb un munt de crítiques desfavorables que en el cas del murcià seran recolzades —si se segueix així en la seua totalitat— per la comunitat científica. La dualitat *constitutiva/consecutiva* té una immensa importància a dia d'avui.

El murcià com a varietat lingüística oral ha d'entendre's en el conjunt de les parles meridionals de l'Estat espanyol, sobretot pel que fa a les opcions normativitzadores que es prendran. Es pretenen crear unes normes ortogràfiques que tinguen com a base el particular sistema fonològic del murcià, la qual cosa és gratificant per a la comunitat en el sentit de no haver d'aprendre per a l'escriptura tota una sèrie de distincions que en el seu sistema de comunicació oral no empra; però tindrà com a contrapartida en tot moment que no es tractarà de trets exclusius de la seua parla, sinó més aviat de tots aquests parlars del sud de l'Estat.

S'ha de reconèixer la valentia i la il·lusió que en no poques ocasions han manifestat diferents persones de l'àmbit murcianista amb la feina que duen a terme. Són encara pocs els que decideixen desafiar la magnitud *continental* de la llengua castellana i aposten per viure en murcià —més aferrats de ben segur a l'autogestió dels recursos murcians, prendre decisions que no hagen de ser ratificades pel govern de l'Estat. I la defensa del murcià, que és la posada en funcionament de la nacionalització d'un dels àmbits de més poder reivindicatiu, no pot sinó ajudar a aquest propòsit.

Des de l'Ajuntaera s'està treballant tant com es pot, i, tot i que s'afirme que mai s'havia escrit tant en murcià a partir dels certàmens que organitzen, la defensa de l'independentisme lingüístic murcià és vista per molts sectors de la població com un fet reaccionari que aniria millor eradicar-lo. També des del seu punt de vista la situació és desoladora, però treballen: perquè si ara no tenen res tampoc poden perdre res.⁷

Malauradament, no hi ha cap partit polític murcianista que defense plenament la normalització del murcià. Malauradament, potser més d'un 90% de la població dirà del

7 «Estamos en estos momentos trabajando incansablemente porque el murciano sea incluido en nuestro futuro Estatuto de Autonomía. Si se consigue, lucharemos para que nuestros gobernantes promuevan el uso, normalización y enseñanza del murciano, así como dignificarlo como se merece. Nos queda mucho camino por recorrer, pero una vez protegido jurídicamente y defendido socialmente, avanzaremos poco a poco en su normalización y oficialidad de su uso, tanto en la enseñanza como en la administración.» (l'AJUNTAERA, 24/05/2006)

murcià que és castellà mal parlat. Malauradament, el murcianisme no té cap referent reeixit en aquest aspecte amb qui es puga veure emmirallat i, des d'allà, intentar seguir-ne el model.

L'administrador de llenguamaera.com declarava per a la llengua murciana —per escrit, però retronant: «A día de hoy, es inimaginable un panorama como el del catalán». I això s'ha de lligar amb la sentència que Bernat Joan escrivia el 1996 a *Les normalitzacions reeixides*:

Hi pot haver encara un factor addicional que constitueixi un impediment per a l'avanç en el sentit correcte cap a la normalització lingüística: la impossibilitat de concebre la llengua en una situació de normalitat. L'actual situació de bilingüisme desigualitari està ja tan assumida per part de la població (dins la qual hem de comptar tota la intel·lectualitat acrítica) que (els) resulta difícil de concebre una situació de normalitat.

I això és avui dia més que extrapolable al cas murcià.

Malament va qui té autoodi. És necessari que Múrcia prenga partit del seu mediterranisme per tal de trencar com més lligams millor amb el país de la Meseta: només això li suposarà un canvi. Ha de representar vertaderament l'eix de comunicacions entre les terres de les conques del sud i el llevant de la Península Ibèrica. Ha de practicar cada cop més el seu paper ibèric i mediterrani, i ha d'aconseguir ser una veu jove que diga ben alt —amb les que ja temps que ho diuen: aquest model d'Estat espanyol no ens convé.

Cert és que Múrcia, des del seu vessant social interior, disposa d'una estructura endarrerida, envoltada en molts de casos per ciutats-comarca, amb una força local massa gran que no deixa que els petits nuclis (que no disposaran de municipalitat en molts de casos) facen la seua pròpia política.

A Múrcia li ha passat una cosa semblant. I si interiorment ha de buscar la reordenació territorial de la seua comunitat, repartint municipalitats i apostant per un model d'administració comarcal efectiu, ella mateixa ha de fer el mateix respecte a la centralitat que Madrid efectua sobre ella, li ha de dir que té universitat, que té gent preparada i treballadora, que té tota la voluntat de tirar endavant i —si vol, també— que ella sí que té *playa* (*vaya, vaya*).

Amb l'edat s'aprèn, tanmateix, que de res serveix sortir al carrer si no hi ha cap canvi d'actitud a les urnes. I el Sr. Valcárcel, al qual vèiem fa escasses setmanes lliurar al president de la nostra Generalitat una polsera “antinacionalismes”, això no ho farà.

Al setembre de l'any passat ens arribava la notícia que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua impartiria classes de valencià a Raspai, al Carxe. El murcià com a llengua —i com a dialecte també— està molt lluny de tot això, però potser les coses podrien ser més fàcils si s'anés per un altre camí.

Mirem el present i avaluem l'actuació de la “llengua murciana” pel que fa als àmbits d'actuació social d'una llengua “normal”: (a) oficial i administratiu, (b) ensenyament, (c) mitjans de comunicació, (d) empreses i comerços, (e) esports i lleure. Fatal; una presència anecdòtica.

Plantegem ara les tasques generals que calen dur a terme quan una llengua l'únic *Estat* que té és el de minorització:

- 1) difusió d'actituds de comportament favorable,
- 2) elaboració funcional de la llengua,
- 3) difusió dels coneixements lingüístics, formes d'adquisició i aprenentatge, perfeccionament de la competència lingüística,
- 4) difusió de l'ús efectiu de la llengua.

La difusió d'actituds favorables no funciona; l'elaboració funcional de la llengua s'està duent a terme i fins al moment no té la suficient transcendència social; la difusió (en murcià, *esturrie*) de la llengua és escassa, com escassos són els diners amb què es podria fer; l'ús efectiu de la llengua encara està per demostrar a gran part dels paisans. Tot això topa amb un gran problema, tan lògic com monstruós: la generalització del sentiment espanyolista a la societat murciana.

Si Múrcia ha de ser considerada una nació només ho pot ser en un 2% com a màxim. No pas per això els murcians no se senten orgullosos de ser-ho, atenció, però això no trau de considerar per la gran majoria de gent que Múrcia és un país que forma part de la nació espanyola. I reitero, només en la mesura que el País Murcià es vaja conduint amb polítiques igualitàries amb els altres pobles mediterranis de la península podrà desfer-se de la seua creu provincialista.

Pregunta: Com pot Múrcia nacionalitzar la seua llengua i veure's a la vegada defensada per la comunitat científica tenint en compte la minsa nacionalització amb què es troba la seua comunitat?

Resposta: Defensant un model murcià de la llengua espanyola, promovent de l'espanyol un estàndard polimòrfic, que ja no seria defensar el murcià com a llengua però que comportaria una sèrie d'avantatges.

Abans que res s'ha de crear un model de llengua:

- a) elegant, anant-li traient totes aquelles veus que un ciutadà pot considerar vulgars i de poc prestigi però considerant en tot moment aquelles altres que són arcaiques i etimològicament anteriors a les que empra el castellà generalment si aporten un contínuum lingüístic
- b) fàcil, evitant tots aquells aspectes que siguen ocasionals i asistemàtics
- c) que servisca per defensar la diversitat dins del fet espanyol (“tengo los gonces enrobinaos”)⁸
- d) que servisca de bandera per al poble murcià (diminutius en *-iquio*)
- e) que servisca d'unió amb els pobles mediterranis (ús, depenent del territori, del pretèrit perfet perifràstic)

En definitiva, buscar-se com menys enemics i detractors, millor. I considerar, això sí, la varietat lingüística panotxa amb més protecció encara, dedicar-li no menys esforços que a l'aragonés d'Osca, i és que, d'alguna manera, encara que molts ho vegem com una cosa negativa, és el parlar més representatiu, més particularitzat i —sense por ho dic— més murcià, pel qual han de lluitar la nació valenciana/catalana i la murciana/espanyola perquè no es perda, com si es tractés d'un benasquès, una petita llengua pont.

En definitiva, protegir els parlars de la conca del Segura i de qualsevol serà una bona manera de promocionar la diversitat de nacions i pensaments que —per una raó o altra— han acabat dins d'aquest conglomerat —que sempre s'ha ignorat massa a si mateix— que porta per nom, encara que a molts no ens agrada, *Espanya*.

⁸ Vegeu <www.um.es/tonosdigital/znum6/Recortes/Doctormeduele.htm> per esbrinar el context de la frase i el seu significat.

8. Annexos

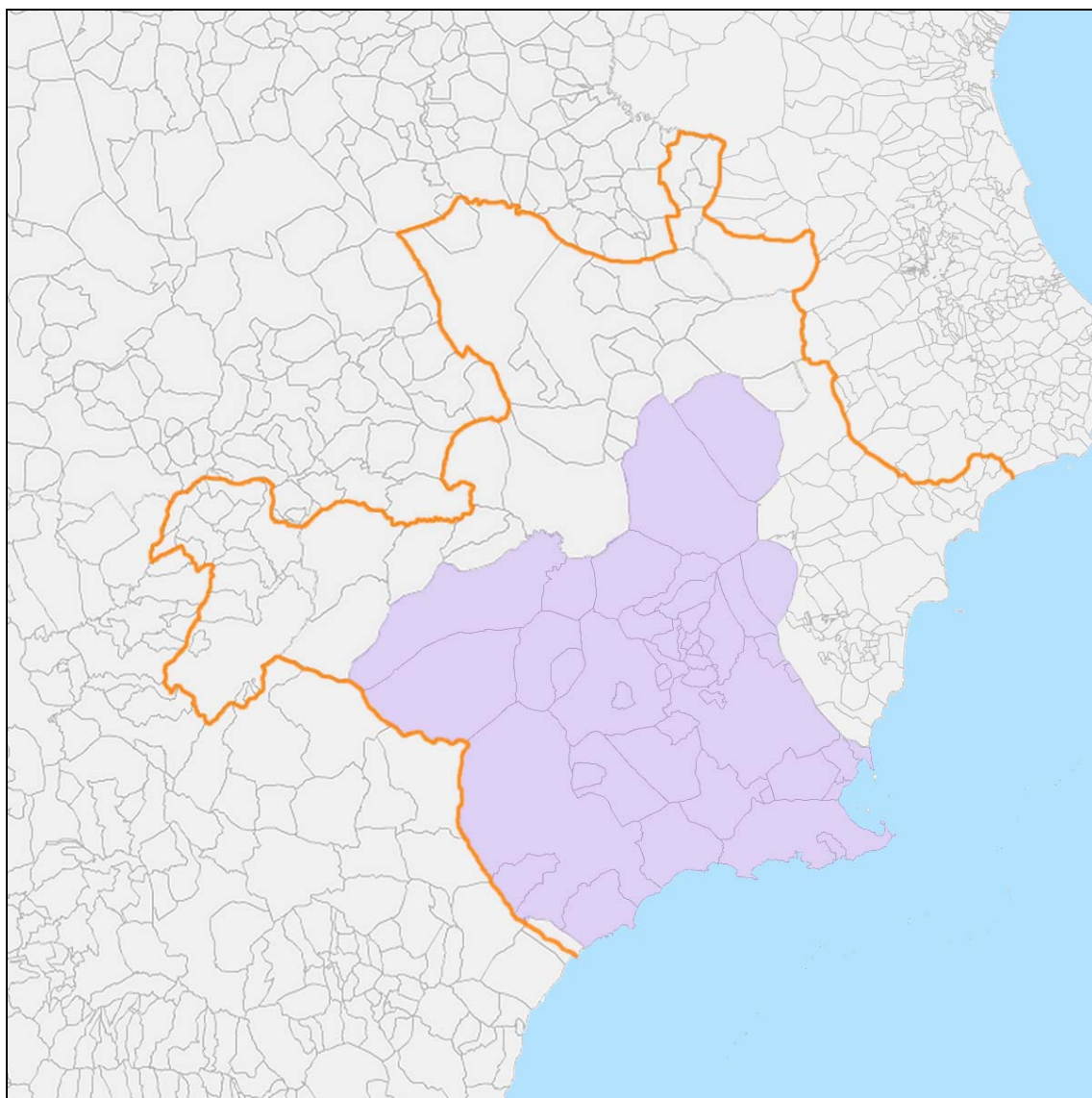
ANNEX I

El vessant mediterrani de la Península Ibèrica

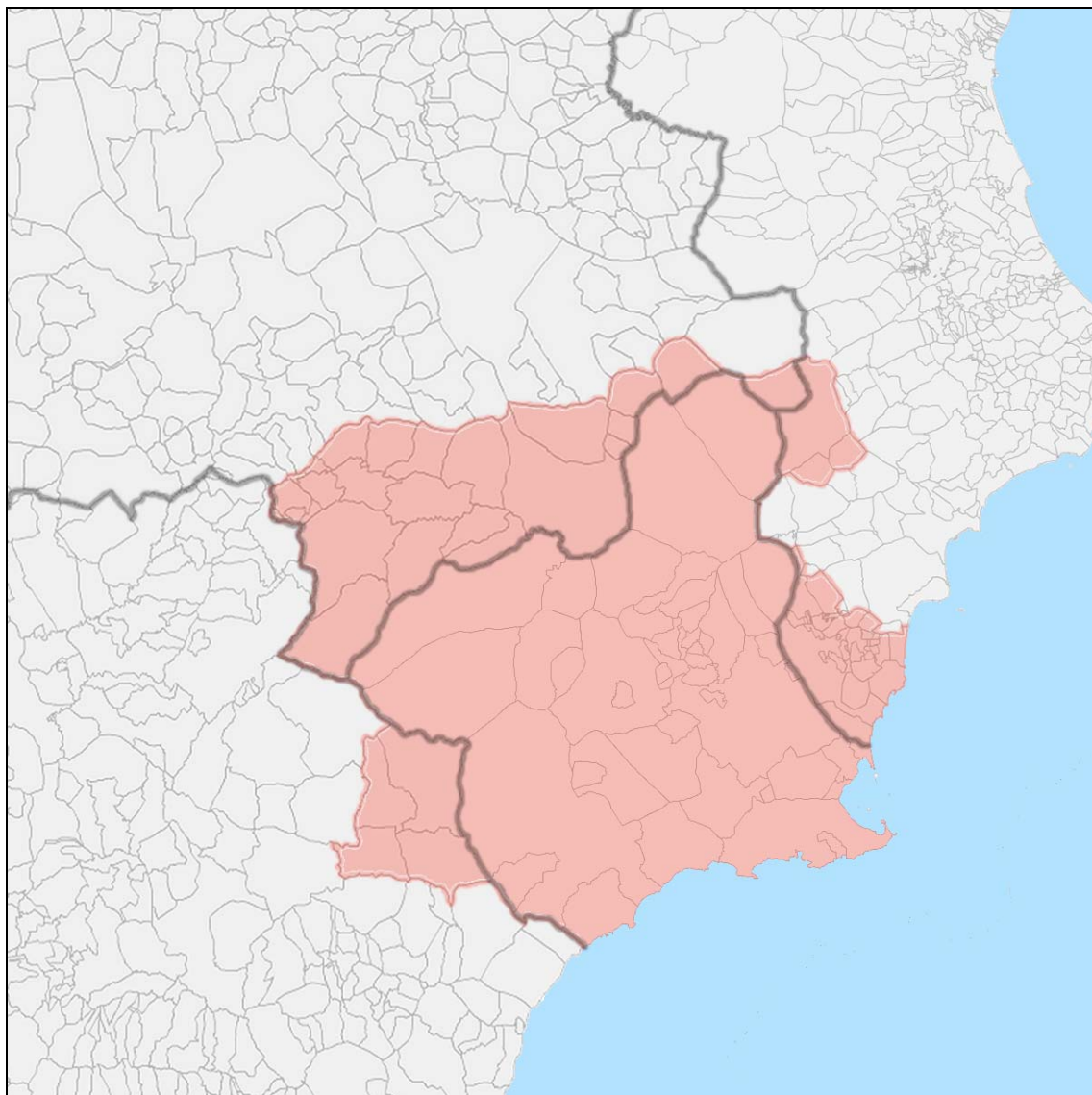
ANNEX 2

Els límits del Regne de Múrcia a mitjan segle XIII en comparació amb els de l'actual comunitat

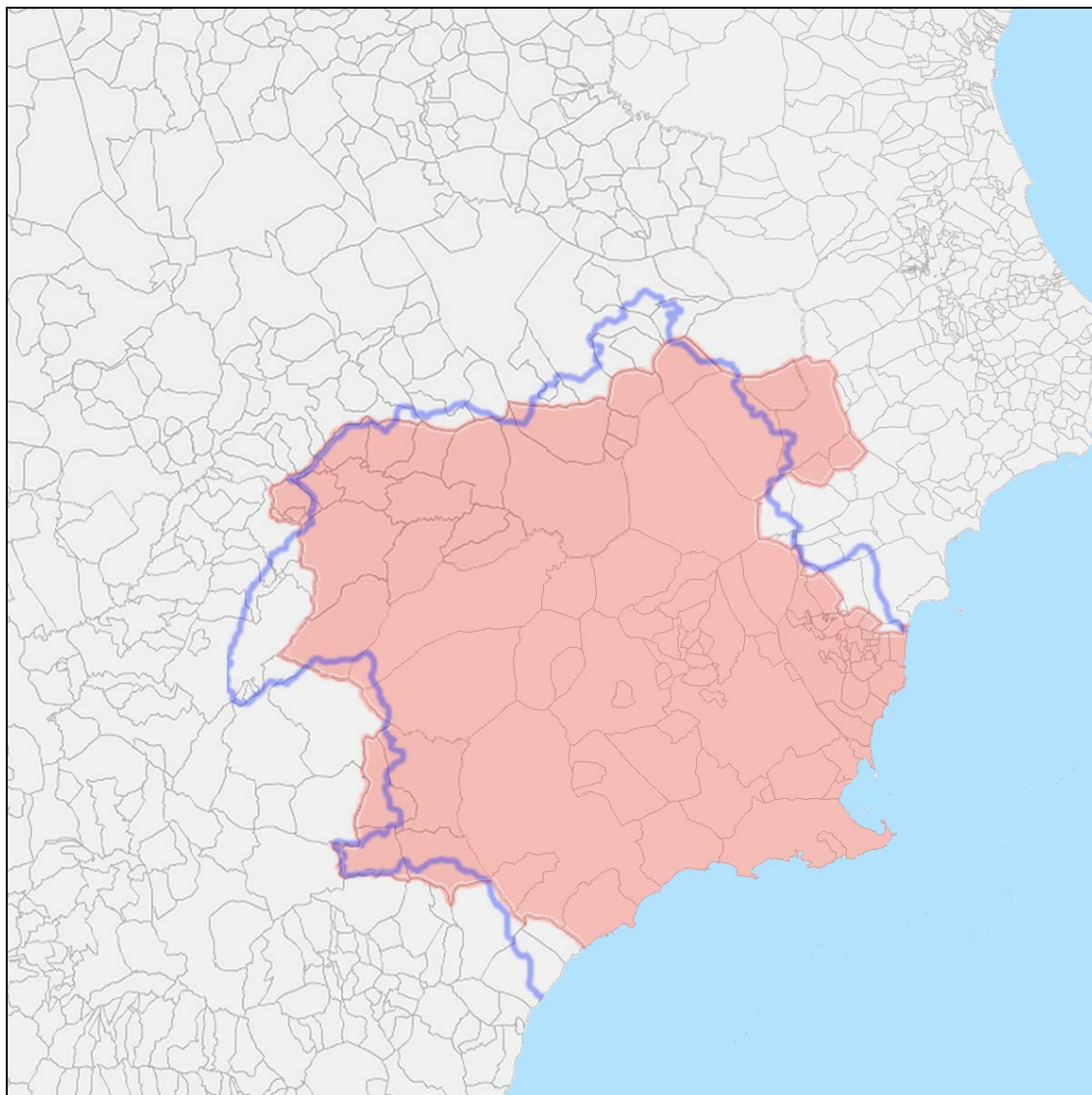
ANNEX 3

Extensió municipal del país respecte a la divisió autonòmica actual

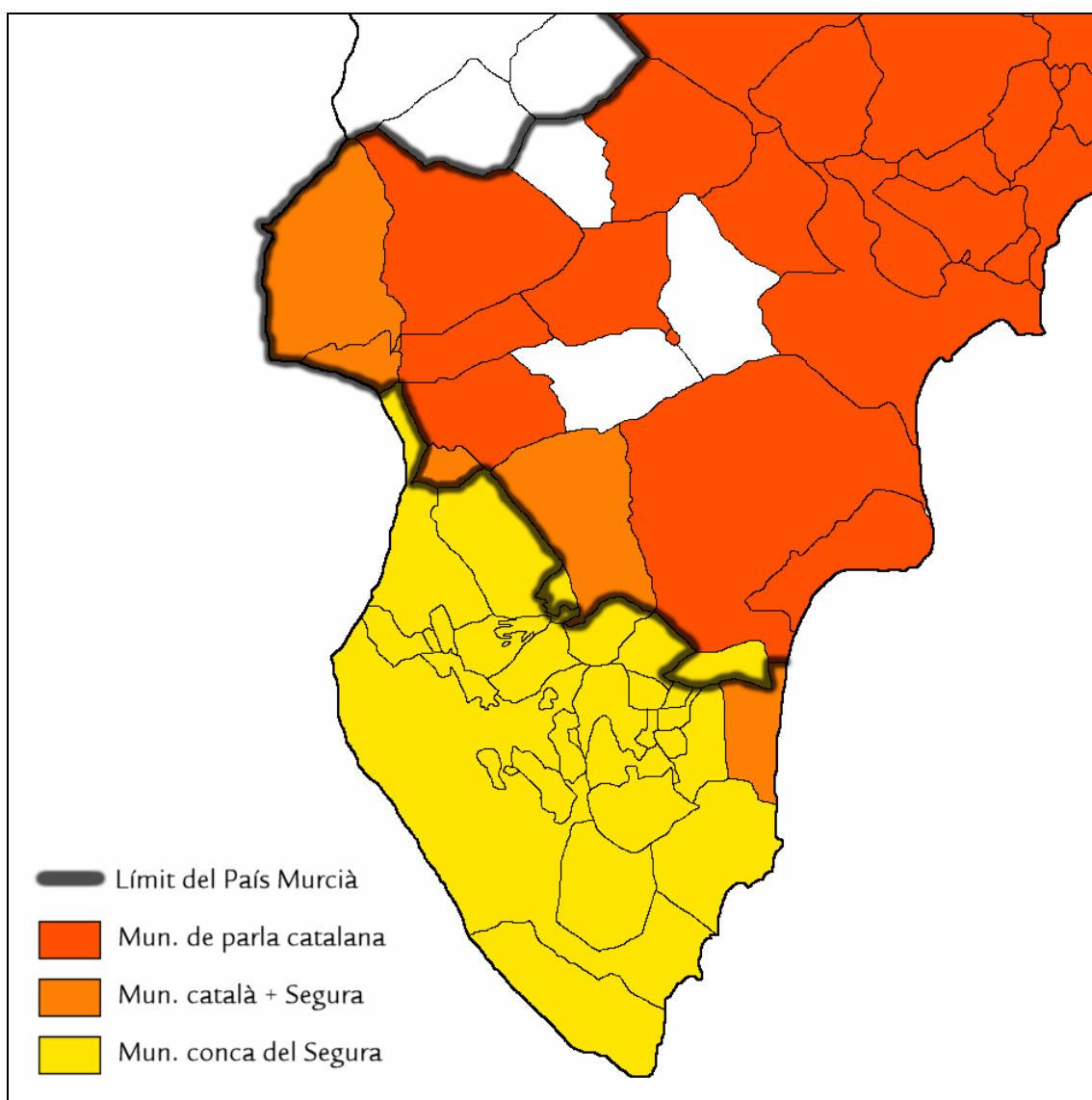
ANNEX 4

Extensió municipal del país respecte a l'àmbit competencial de la conca del Segura

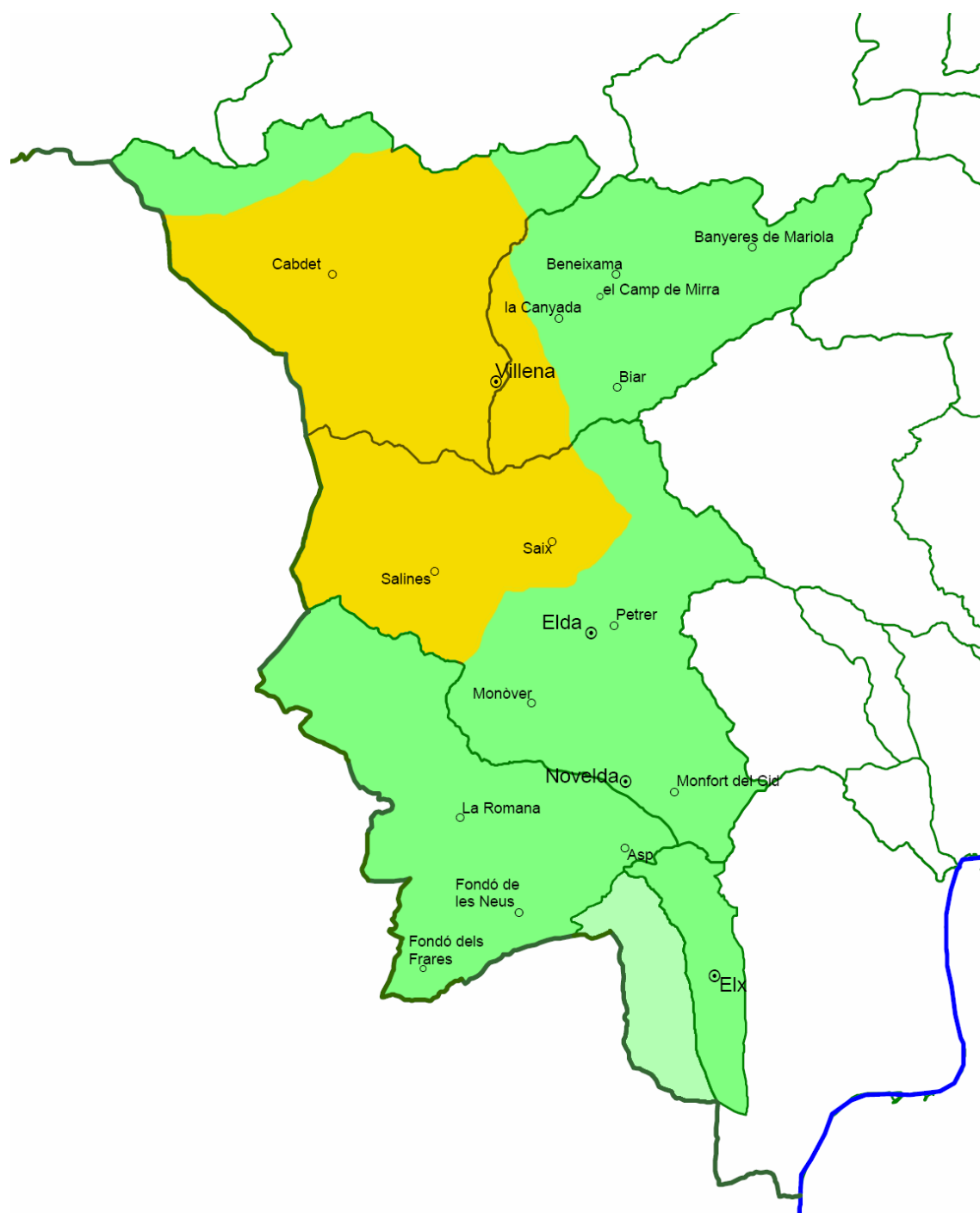
ANNEX 5

Incidència dels límits del País Murcià (seguint DURÁN 1989) pel que fa al predomini lingüístic valencià a la província d'Alacant

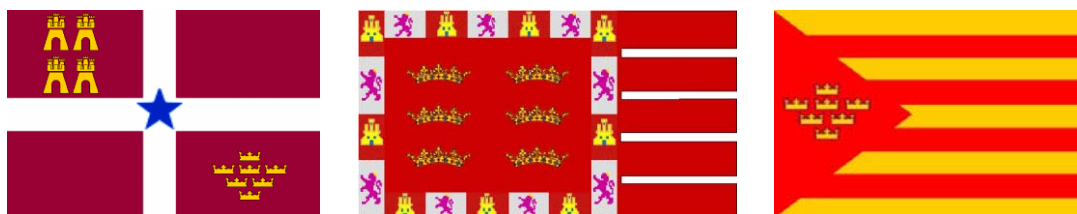
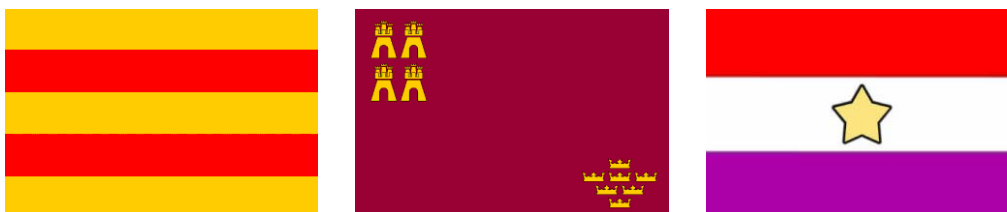
ANNEX 6

La conca del Vinalopó amb la zona (en groc) que, en un principi, formaria part del concepte de País Murcià

ANNEX 7

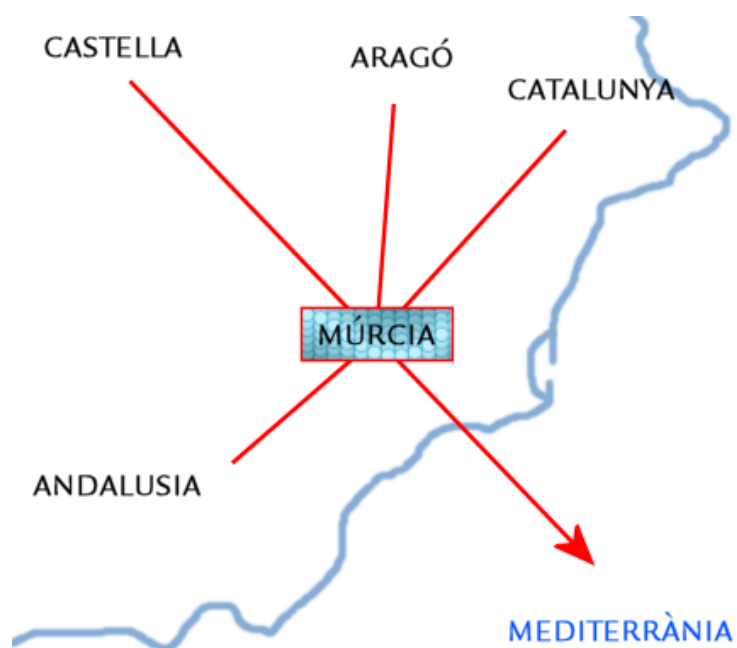
Banderes que simbolitzen Múrcia en diferents contextos⁹

⁹ Per a més banderes històriques o per a propostes de noves podeu visitar <angelfire.com/realm/jolle/>, <groups.msn.com/PatriaMurciana> o <groups.msn.com/ReynodeMurcia/>, només per citar alguns exemples.

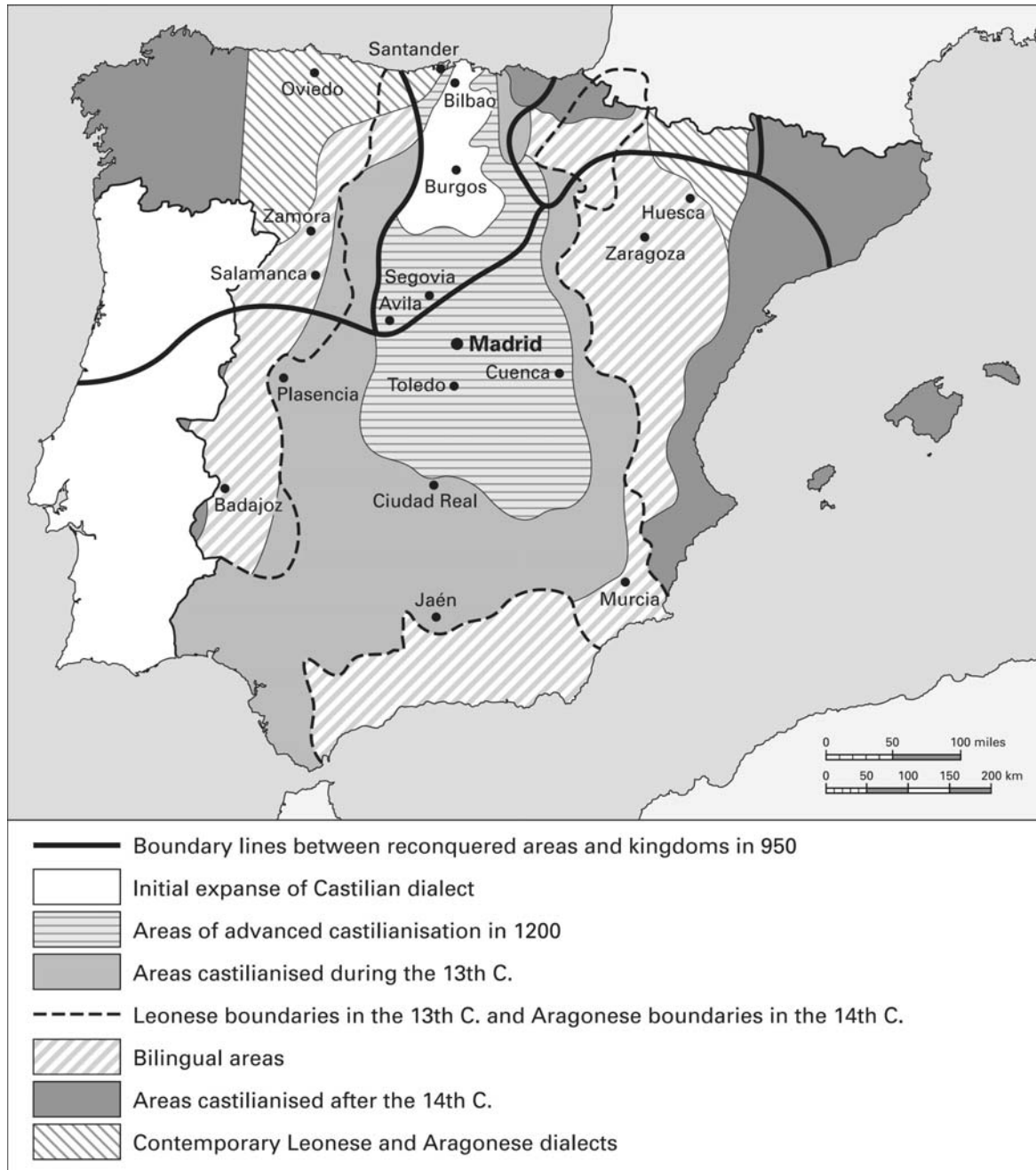
ANNEX 8

Esquema il·lustrador de la configuració identitària del poble murcià

ANNEX 9

Mapa lingüístic diacrònic de l'estat espanyol segons HERNANDEZ & JIMÉNEZ 2003

ANNEX 10

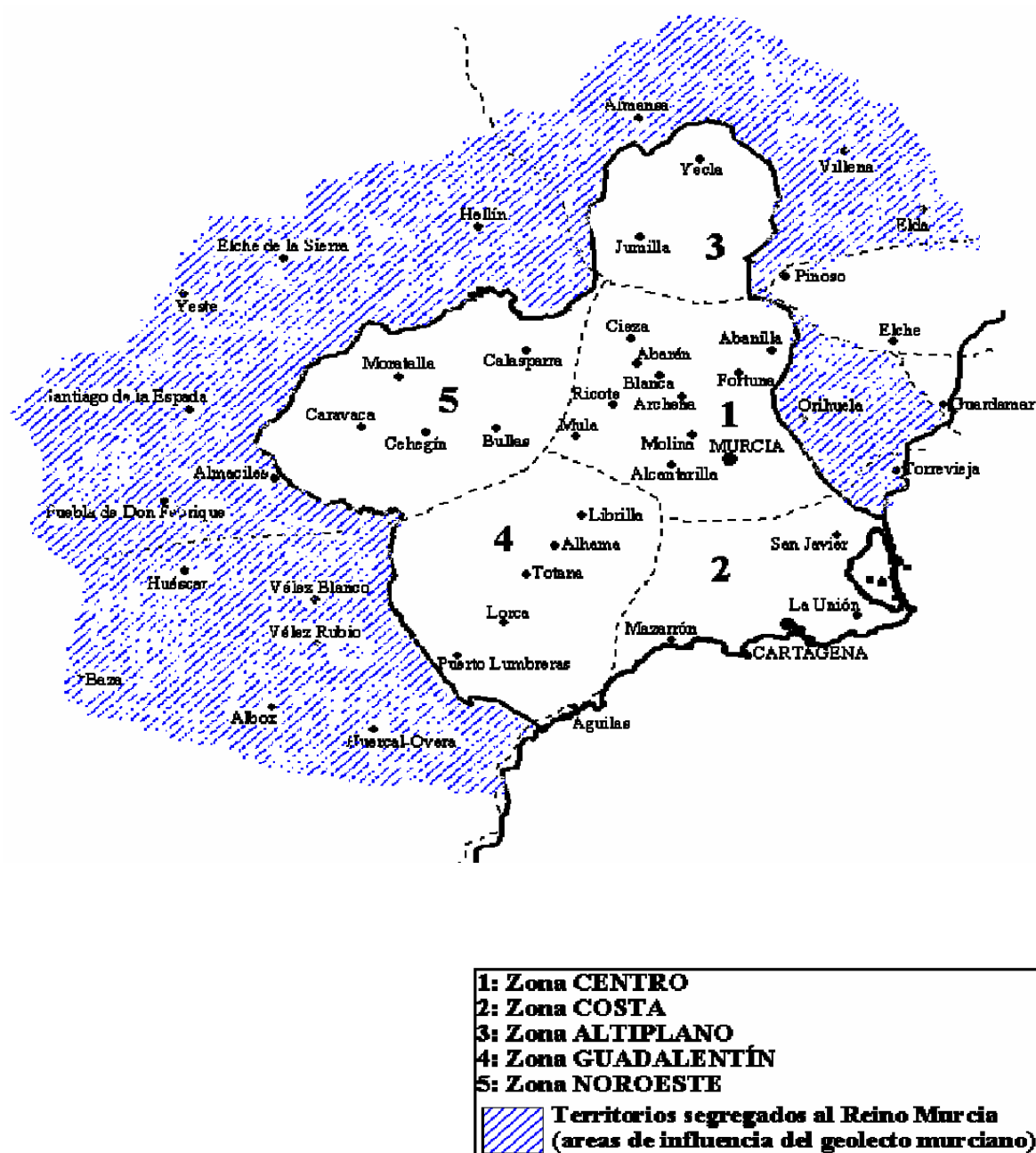
Mapa de l'extensió i varietats de la llengua murciana segons l'Ajuntaera pa la plática, el esturrie y'el escarculle la llengue murciana

VARIEDADES DEL MURCIANO

ANNEX II

Mapa de l'extensió i varietats del dialecte murcià segons GÓMEZ 2004

ANNEX I2

Dibuix del bust del Tío Pencho i una de les vinyetes aparegudes al diari *La Verdad*¹⁰

¹⁰ Es poden trobar històries del Tío Pencho a <<http://canales.laverdad.es/servicios/especiales/tiopencho/>> i a <<http://canales.laverdad.es/servicios/especiales/tiopencho02/>>, que contenen, respectivament, les històries “Una vesita al treatro romano de Cartagena” i “Don Pencho de la Güerta”, sàtira, aquesta darrera, del Quixot.

ANNEX 13

Dos versions de “La cansera” que Vicente Medina Tomás va incloure a *Aires murciananos*.

La segona —segons alguns, molt catalanitzada— es troba a la Viquipèdia en català. Les dos, plegades, poden il·lustrar diferents punts de vista a l'hora de definir com és el murcià (fins i tot reescrivint, tal com pot observar-se, a aquell a qui consideren l'escriptor més significatiu).

versió 1	versió 2
¿Pa qué quiés que vaya? Pa ver cuatro espigas arroyás y pegás a la tierra; pa ver los sarmientos rüines y mustios y esnüas las cepas, sin un grano d'uva, ni tampoco siquiá sombra de ella... Pa ver el barranco, pa ver la laera, sin una matuja... ¡Pa ver que se embisten, de pelás, las peñas!... Anda tú, si quieres, que a mí no me quea ni un soplo d'aliento, ni una onza de fuerza, ni ganas de verme, ni de que me mienten, siquiá la cosecha... Anda tú, si quieres, que yo pué que nunca pise más la senda, ni pué que la pase, si no es que entre cuatro, ya muerto, me llevan... Anda tú, si quieres... No he d'ir, por mi gusto, si en crus me lo ruegas, por esa sendica por ande se fueron, pa no volver nunca, tantas cosas buenas... esperanzas, quereres, suöres... ¡To se fue por ella! Por esa sendica se marchó aquel hijo que murió en la guerra... Por esa sendica se fué la alegría... ¡Por esa sendica vinieron las penas!... No te canses, que no me remuevo; anda tú, si quieres, y éjame que duerma, ¡a ver si es pa siempre!... ¡Si no me espertara!... ¡Tengo una cansera!...	Pa qué quiés que vaia? Pa esfisar quatro espigas arroiás y pegás a la terra? Pa esfisar los sarmentos rüines i pansíos? i esnüas las cepas?, sin un grano d'uva, i ni tampoco, siquiá, sombra d'ella... Pa esfisar el barranco?, Pa esfisar la laera?, ai sin una matuja... Pa esfisar que s'embisten, de pelás, las penyas!... Anda tú, si quiés... que a mí no me quea ni un soplo d'aliento, ni una onza e forza, ni l'enza d'esfisar-me, ni de que me menten, siquiá... la cosetxa Anda tú, si quiés, que jo poé que nunca pise más la senda, ni poé que la pase, si no es que dentre quatro, ja muerto, me se llevan... Anda tú, si quiés... que no he d'anar, por mi gusto, i si en crus me lo roegas, por esa sendica per ande s'anaron, i pa no golver nunca, tantas cosas güenas... esperanças, querencias i süores... ¡To se va anar por ella! Por esa sendica se va anar aquel zagal que murió en la guerra... Por esa sendica se va anar l'alegría... ¡Por esa sendica vinieron las penas!... No te canses, que no me remoevo; anda tú, si quiés, y éjame que doerma, i esfisar si es tosempres!... ¡ai si no m'espertara!... ¡Tinc una cansera!...

ANNEX 14

Logotips de l'Ajuntaera i de llenguamaere.com, vista del web de llenguamaere.com i fullet informatiu de la XVII Setmana la Llengua

Agustín Sánchez Martínez
Cutimañero

SEMBLANZA

Tuvió su nacenacia en plena guerra incivil, en er partio e San Benito, a dos pasicos del emparme der camino der Babel con la carralera d'Alcantarilla.

Presona destruida y con astudios hista preuniversitario, los cualos tuví qu'ejar por custiones familiares.

Cutimañas, ande los haiga, ha trejinao, y mu bien por cierto, en una porreta e custiones artístigas: debujo, pintura, tallao, música, puesta y, más que na y sobre to, Cine Independiente, and'ha apesillao una güena garberá e premios nacionales y'internacionales.

De casta le vie ar galgo... es, ni más ni menos, que sobrino nieto del afamao y'almirao *Emilio er de los Muebles*, por lo cual su afición ar panocho le vie dende mu jóveno, si bien s'envicó en ello a partir e percanzar en 1986 er primer premio e Bandos Panochos.

Ha prubicaio, pa más señas, dos endiciones e su *Corcubulario der cine*, una obra pa tronchalse e la risera. Remaniente ar trato, ha escribio dos jubetes cómicos, uno, *Un remedio pa Facoma*, pa desprecipitalse riyendo, y otro, *La mecina moerna*, qu'está entavía en la bulchaca. Tamien ateniende a lo mursalci su composición coral, *Mi roalico*, s'está esturriendo por to er mapis con muncho suceso.

NUESTRO DISEÑO

Es diseo e L'AJUNTAERA, popar, asobinar, hacer espumar y tresmitir a las generaciones venleras toa la zagarrastra cultural que supone la llengua murciana, desiguendo la rauta emporchá por tantos y tantos paisanos nuestros:

Álvarez de Sotomayor
Cerdán Casado, A.
Díaz Cassou, P.
Egoz Fernández, E.
Femto de los Muebles
Fruías Bouzo, F.
Frutos Rodríguez, F.
García Martínez, G.
García Rebollar, J.
García Soriano, J.
García Velasco, R.
Gómez Ortiz, F.
Guillén García, J.
Hernández, Miguel
Lamas y Rubio, P.
López Almago, J.
Martínez Ruiz, J.
Martínez Torrel
Medina, Vicente
Muñoz Martínez, J.

Ortega, Miguel
Otin Sánchez, F.
Orts, Luis
Ortuño Palao, M.
Pérez Masas, J.L. J.L.
Piñero González, A.
Romero Ortiz, M.
Ruiz Andúzar
Ruiz Casado, E.
Ruiz Fortes, P.
Ruiz Murillo, B.
Ruiz Solano, J.
Sánchez Martínez, F.
Sánchez Montesinos, M.
Sevilla, Alberto
Sevilla, Dolores
Serrano Bobilla, A.
Solís García, J.M.
Soriano Hernández, J.M.
Torreblanca, M.

XVII Setmana la Llengua Murciana

EN HONRA DE
Agustín Sánchez Martínez

PRESONAJE DELUSTRE
José Belmonte Serrano

BREVA MACOCA
Juan Antonio Alonso Costa

Der 28 noviembre ar 4 diciembre e 2005

L'Ajuntaera pa la Plática, el Esturrie y el Escarculle la Llengua Murciana

**¡ Honra a tus antepasao !
¡ Arrejuntate con nusotros !**

ANNEX 15

Portada de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Autònoma de la Regió de Múrcia

9. Bibliografia

AJUNTAERA PA LA PLÁTICA, EL ESTURRIE Y'EL ESCARCULLE LA LLENGUA MURCIANA, L'. *Llengua Maere*.

<www.llenguamaere.com>

BORJA, Jordi (2004). "Identitat del territori. La dialèctica local-global". PRADILLA, Miquel Àngel (ed.). *Història i territori a les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada Edicions.

DURÁN RODRÍGUEZ, Adolfo (1989). "Murcia. Ciudad, reino, provincia región". IV Congreso nacional de Vexilología.

<<http://www.jarique.com/PDF/txtvexilologia01.pdf>>

ETHERINGTON, John (2003). "Nationalism, National Identity and Territory. The Case of Catalonia". Testi doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.

<http://www.tdx.cesca.es/TESIS_UAB/AVAILABLE/TDX-0621104-153930//je1de1.pdf>

FISHMAN, Joshua A. (2001). "El nou ordre lingüístic". *Digithum*, 3.

<<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/fishman/fishman.html>>

GARCÍA NEGRO, Maria Pilar (1997). "L'estat espanyol: monolingüe o plurilingüe". MOLLÀ, Toni (ed.). *Política i planificació lingüístiques*. Barcelona: Bromera.

GARCÍA SORIANO, Justo (1920). "La región murciana. ¿Existe propiamente? Su delimitación y caracteres".

<<http://www.jarique.com/PDF/txtgarciasoriano01.pdf>>

GARCÍA SORIANO, Justo (1980). *Vocabulario del dialecto murciano*. Murcia: Editora Regional de Murcia.

GIMENO MENÉNDEZ, Francisco (1990). *Dialectología y sociolingüística españolas*. Alacant: Universidad de Alicante.

GÓMEZ ORTÍN, Francisco (1999). "Estudios de dialectología murciana". *Tonos Digital*, 5.

<<http://www.um.es/tonosdigital/znum5/monotonos/Filomur.pdf>>

GÓMEZ ORTÍN, Francisco (2004). "El dialecto murciano y sus variedades". *Tonos Digital*, 8.

<<http://www.um.es/tonosdigital/znum8/portada/monotonos/03-GORTIN.pdf>>

HERNÁNDEZ CAMPOY, J. M.; JIMÉNEZ CANO, J. M. (2003). "Broadcasting standardisation: An analysis of the linguistic normalisation process in Murcian Spanish". *Journal of Sociolinguistics*, 7, 3.

<<http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1467-9481.00227>>

HERNÁNDEZ CAMPOY, J. M.; JIMÉNEZ CANO, J. M. (2004). "Análisis del proceso de estandarización lingüística en Murcia: el uso de archivos sonoros radiofónicos para su medición diacrónica y sincrónica". *Tonos Digital*, 8.

<<http://www.um.es/tonosdigital/znum8/portada/monotonos/12-CAMPOY-CANO.pdf>>

HERNÁNDEZ CAMPOY, Juan M. (2004). "Requisitos teórico-metodológicos para el estudio geolingüístico del dialecto murciano". *Tonos Digital*, 8.

<<http://www.um.es/tonosdigital/znum8/portada/monotonos/14-JMCAMPOYb.pdf>>

HERNÁNDEZ GIL, Javier (200?). "Estudio comparativo del andaluz y el murciano. Hablas en contacto".

<<http://www.contraclave.org/colaboraciones/collengua/andaluzmurcia.pdf>>

JARIQUE.

<www.jarique.com>

JIMÉNEZ CANO, José M.; HERNÁNDEZ CAMPOY, Juan M. (2004). "Quantifying the standardization process in a non-standard local community. The case of Murcia". *Spanish in Context* 1, 1.

<<http://www.benjamins.com/jbp/series/SiC/1-1/art/0005a.pdf>>

JOAN, Bernat (1996). *Les normalitzacions reeixides*. Barcelona: Oikos-Tau.

LABORDETA, José Antonio; TVE (1995). "Murcia. El reino de la luz". *Un país en la mochila*. Madrid: TVE. [document audiovisual]

MARÍ, Isidor (1992). *Un horitzó per a la llengua. Aspectes de normalització lingüística*. Barcelona: Empúries.

MINISTERIO DE MEDIO AMBIENTE; CONFEDERACIÓN HIDROGRÁFICA DEL SEGURA (2005). "Capítulo 1. Demarcación Hidrográfica del Segura". *Directiva Marco del Agua. Aplicación en la cuenca del segura. Artículo 5*, versió 3. Ministeri de Medi Ambient.

<http://www.mma.es/cuencas/segura/pdf/Articulo_5_Cap1.pdf>

MOLLÀ, Toni (2002). *Manual de sociolingüística*. Alzira: Bromera.

MUÑOZ GARRIGÓS, José (1996). "Murciano". ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El espanyol de España*. Barcelona: Ariel.

NADAL, Josep M. (1999). “Normativa i història de la llengua”. FELIU, Francesc; JUHER, Cristina (curs.). *La invenció de les llengües nacionals*. Barcelona: Quaderns Crema.

NAVARRO SÁNCHEZ, Ángel C. (2004). “Los Vélez, territorio almeriense singular: en un país andaluz, una estirpe y una impronta cultural murcianas”. *Revista Velezana*, 23.

NAVARRO SÁNCHEZ, Ángel C. (2005). “Aproximación al vocabulario y al habla veleznas”. *Revista Velezana*, 24.

NAVARRO SÁNCHEZ, Ángel C. (2005). “Necessitat de protecció jurídica del patrimoni lingüístic de la conca del Segura (amb un esment especial del valencià/català del Carxe)”. [sense referències, tramès per l'autor]

PERALES LARIOS, Pedro (1984). “El habla del bajo almanzora, ¿andaluz o murciano?”. *Murgetana*, 66.

<http://www.llenguamaere.com/escarculles/HabladelBajoAlmanzora_PedroPeralesLarios_.pdf>

PÉREZ CRESPO, Antonio (2002). “Apuntes sobre identidad regional y enseñanza”. DIVERSOS AUTORS. *Identidad regional y enseñanza*. Murcia: Consejo Escolar de la Región de Murcia.

<<http://www.jarique.com/PDF/txtperezcrespo01.pdf>>

PÉREZ PICAZO, Maria Teresa (2002). “La identidad regional murciana. Elementos vertebradores”. DIVERSOS AUTORS. *Identidad regional y enseñanza*. Murcia: Consejo Escolar de la Región de Murcia.

<<http://www.jarique.com/PDF/txtperezpicazo01.pdf>>

RÍOS, Pedro A. (2006). “Reformar para mejorar”. *La Verdad*, 3 de maig de 2006.

<http://servicios.laverdad.es/murcia/pg060503/prensa/noticias/Articulos_Murcia/200605/03/MUR-OPI-144.html>

ROSSELLÓ I VERGER, Vicens M. (1975). “Múrcia, un país català frustrat?”. DIVERSOS AUTORS. *Miscel·lània Pau Vila*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni (1979). “Nacionalisme i separatisme”. *La nacionalització de Catalunya – Debats sobre'l catalanisme*. Barcelona: Alta Fulla. [ROVIRA I VIRGILI, Antoni (1915). *Debats sobre'l catalanisme*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions.]

SANMARTÍN, Ricardo (1993). “Identidad, igualdad y diferencia”. ÁLVAREZ MUNARRIZ, L.; FLORES ARROYUELO, F.; GONZÁLEZ BLANCO, A. (eds.). *Cultura y sociedad en Murcia*. Murcia: Universidad de Murcia.

SAYERS, Dave (2005). "Standardising Diversity – The Language Revival Paradox: Can the Cornish Language be Revived Without Inhibiting Its Diversity?". Departament de Sociologia de la Universitat d'Essex.

<http://privatewww.essex.ac.uk/~dsayers/academic/Sayers_standardising_diversity.pdf>

ZAMORA VICENTE, Alonso (1970). *Dialectología española*. Madrid: Gredos.

PER REALITZAR AQUEST TREBALL S'HAN
EMPRAT LES FONTS ITC LEGACY SANS I
AMERIKA, AIXÍ COM EL GESTOR TEXTUAL
MICROSOFT WORD 2003 I L'EDITOR
D'IMATGES PAINT SHOP PRO 9.

GOLF DE SANT JORDI
MAIG DE 2006